

BEOORDELINGSRICHTLIJN

Erkend Restauratiebouwbedrijf (BRL 3000)

= = Concept = =

Versie 3.0

Deze beoordelingsrichtlijn is ter inspraak vastgesteld door
het Centraal College van Deskundigen Restauratiekwaliteit op 17 april 2025

Algemene informatie bij deze uitgave

Deze beoordelingsrichtlijn is op [xxx](#) door Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM) vastgesteld en wordt per [xxx](#) gehanteerd voor het uitgeven van een certificaat op basis van BRL 3000 'Erkend Restauratiebouwbedrijf'.

[Doel van deze richtlijn is om de bedrijfsvoering en werkzaamheden van restauratiebouwbedrijven verder te professionaliseren.](#)

Relatie tussen BRL 3000 en uitvoeringsrichtlijnen 3001 en 4003

De aannemer die een certificaat wil behalen volgens BRL 3000 moet voldoen aan de eisen in deze BRL en die in de uitvoeringsrichtlijnen URL 3001 Historische Houtconstructies en URL 4003 Historisch Metselwerk.

Versie 3.0

De wijziging van deze beoordelingsrichtlijn in 2025 is voorbereid door de volgende begeleidingscommissie:

- Erkende restauratiebouwbedrijven: Joachim van Assen (Holleman Santpoort), Jaap Overdevest (Jaap Overdevest Haarlem)
- Gespecialiseerde aannemers: Daniël Spee (Meesters In Tienhoven)
- Architecten/adviseurs: Jan van der Bie (Walraad architecten Rotterdam)
- Opdrachtgevende organisaties / gebouwbeheerders: Marcel de Kroon (Geldersch Landschap en Kastelen), Hilke Janssen (FIM/Bewoond Bewaard)
- Overheden: Marion Koelstra (Rijksdienst Cultureel Erfgoed), Eelco Dijkstra (Gemeente Amersfoort)
- Monumentenwacht: Leo Bredie (Monumentenwacht Zuid-Holland)
- Certificerende instelling: Jordy Dudok (EBN Certification)
- Christiaan Braak (ERM; voorzitter)
- Klaas Boeder (rapporteur)

[Versie 3.0 van deze richtlijn is aangepast op de volgende aspecten.](#)

[Om de bruikbaarheid en toegankelijk van de richtlijn te vergroten, zijn redactionele aanpassingen gedaan. De relatie met andere richtlijnen is beter aangegeven.](#)

[De invulling van het 'scholingsplan' expliciet gemaakt door het opnemen van een puntenscore, hiervoor is een bijlage toegevoegd. In Hoofdstuk 7 staan eisen voor een borgingsplan uitgewerkt. Hoofdstuk 7 kent ook nieuwe tekstdelen voor project-, werk- en keuringsplannen \(deze laatste ook uitgewerkt in bijlagen\).](#)

[De bijlage met betrekking tot wetgeving is komen te vervallen, evenals die met de Conversietabel NEN-EN-ISO 9001:2015 en BRL 3000. Dit om te voorkomen dat gegevens in de richtlijn door de actualiteit worden achterhaald. Voor de richtlijnen over het logogebruik wordt voortaan verwezen naar de website van ERM. Ook de bijlage hieromtrent vervalt.](#)

Eerdere versies

Deze beoordelingsrichtlijn vormt de voortzetting van de Erkenningregeling Restauratie Bouwbedrijf ERB. Deze is in 1993 ontstaan en heeft sinds 10 september 1996 in verschillende versies gefunctioneerd, als oudste kwaliteitsregeling in de Nederlandse uitvoerende monumentenzorg.

Sinds 2012 is BRL 3000 een aantal keren geactualiseerd en herzien. De voorschriften zijn concreter en beter meetbaar geformaliseerd. Ook houdt de regeling meer rekening met verschillen tussen bedrijven en projecten en met het maatwerk dat dit vraagt van vaklieden. Verder is een korting verleend op de auditijd indien een erkenning volgens de Kennis+Kunde-regeling van de provincie Gelderland is verkregen.

In versie 2.3 zijn de eisen voor restauratie-ethiek opgenomen. Ook is de rol van de hoofdaannemers duidelijker omschreven. Dit uit zich in eisen wat betreft het organiserend vermogen en eigen kerncapaciteit bij de uitvoering van historische houtconstructies (URL 3001) en historisch metselwerk (URL 4003).

Verder voorziet de BRL in alle systeemeisen van de NEN-EN-ISO 9001:2015. Speciale aandacht is besteed aan het borgen van de kwaliteit en samenwerking binnen de keten met

gespecialiseerde aannemers en de voor hen geldende uitvoeringsrichtlijnen. De eisen voor de certificerende instelling zijn gewijzigd.

Beheer

Deze beoordelingsrichtlijn wordt beheerd door Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (ERM).

Het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Restauratiekwaliteit, ondergebracht bij ERM, beheert deze beoordelingsrichtlijn inhoudelijk. De actuele versie van deze beoordelingsrichtlijn staat op de website van ERM (www.stichtingERM.nl) en is op elektronische wijze tegen ongewenste aanpassingen beschermd. Het is niet toegestaan om wijzigingen aan te brengen in de originele en door het CCvD Restauratiekwaliteit goedgekeurde en vastgestelde teksten met het doel hieraan rechten te (kunnen) ontleen.

© 2025 Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg

Vrijwaring

ERM is behoudens in geval van opzet of grove schuld niet aansprakelijk voor schade die bij de certificerende instelling, het gecertificeerde bedrijf of derden ontstaat door het toepassen van deze beoordelingsrichtlijn met de bijbehorende protocollen of bij het gebruik van de bijbehorende certificatieregeling.

Inhoudsopgave

Algemene informatie bij deze uitgave	2
1 INLEIDING.....	6
1.1 Algemeen	6
1.2 Onderwerp en toepassingsgebied	6
1.3 Geldigheid van het certificaat.....	7
2 BEGRIPPEN EN DEFINITIES.....	8
3 PROCEDURE VOOR HET VERKRIJGEN VAN HET CERTIFICAAT	9
3.1 Start.....	9
3.2 Initiële toets	10
3.3 Beoordeling van het kwaliteitssysteem van de aanvrager	10
3.4 ISO 9001:2015	10
3.5 Afgifte van het certificaat	10
4 EISEN AAN HET BEDRIJF	11
4.1 Restauratiebouwbedrijf	11
4.2 Inschrijving handelsregister.....	11
4.3 Verzekeringen	11
4.4 Hoofdaannemer.....	11
4.5 Continuïteit en integriteit	11
4.6 Beleid	12
4.7 Overlegstructuur	12
4.8 Inkoop.....	12
4.9 Beoordeling van toeleveranciers en onderaannemers	12
4.10 Wet- en regelgeving	13
4.11 Bedrijfsuitrusting.....	13
4.12 Bedrijfsvoering, kennis, ervaring en opleiding	13
4.12.1 Bedrijfsvoering.....	13
4.12.2 Disciplines eigen personeel	15
4.12.3 Ingehuurd personeel	15
4.12.4 Kennis en ervaring	15
4.12.5 Scholing.....	16
4.12.6 Scholingsplan.....	16
4.13 Projectregistraties.....	17
5 EISEN AAN HET BEDRIJFSPROCES.....	18
5.1 Algemeen	18
5.2 Ontwerp en ontwikkeling	18
5.3 Prijs- en contractvorming	18
5.3.1 Algemeen	18
5.3.2 Verantwoordelijkheden.....	18
5.3.3 Vergunningen en aanvullende eisen.....	19
5.3.4 Onderaanneming.....	20
5.3.5 Bevestigen opdracht	20
5.4 Werkvoorbereiding	20
5.4.1 Algemeen	20
5.4.2 Planning en afbreukrisico's	20
5.4.3 Opname van te restaureren onderdelen	20
5.5 Uitvoering	20
5.6 Goedkeurmomenten	21
5.7 Oplevering, garantie en nazorg	22
5.7.1 Opleverproces	22
5.7.2 Uit te voeren activiteiten	22
5.8 Evaluatie.....	22
6 EISEN AAN HET RESTAURATIEPROCES.....	23
6.1 Uitgangspunten voor het nemen van beslissingen bij onderhoud en restauratie	23
6.2 Vastlegging volgens de restauratieladder	24
6.3 Eisen aan de opname	25
6.3.1 Algemeen	25
6.3.2 Bouwtechnische en bouwhistorische opname	25

7	EISEN AAN HET PROJECT	26
7.1	Voorbereiding	26
7.1.1	Projectdossier	26
7.1.2	Projectplan	26
7.1.3	Borgingsplan	26
7.1.4	Werkplan	26
7.1.5	Keuringsplan	27
7.1.6	Meer- en minderwerk	29
7.2	Uitvoering	29
7.2.1	Algemeen	29
7.2.2	Afstemming bevindingen en coördinatie	29
7.2.3	Uitvoeringsrichtlijn 3001 Historische houtconstructies	29
7.2.4	Uitvoeringsrichtlijn 4003 Historisch metselwerk	30
7.2.5	Overige uitvoeringsrichtlijnen	30
8	EISEN AAN DE PRODUCTEN	31
9	EISEN AAN HET KWALITEITSZORGSYSTEEM	32
9.1	Algemeen	32
9.2	Verantwoordelijkheid	32
9.3	Managementreview	32
9.4	Verantwoordelijkheden en bevoegdheden	33
9.5	Kwaliteitscoördinator	33
9.6	Interne audits	33
9.7	Beheersing van documenten en gegevens	33
9.8	Behandeling van klachten en afwijkingen	34
9.9	Meetmiddelen	34
9.10	Samenwerking	34
9.11	Externe kwaliteitsbewaking	34
	BIJLAGE 1: Begrippen en definities	35
	BIJLAGE 2: Modeltekst certificaat	41
	BIJLAGE 3: Model puntenscore scholing, kennis en ervaring	42
	BIJLAGE 4: Checklist Bouwplaatsinspecties	43
	BIJLAGE 5: Overzicht van het restauratieproces (informatief).....	45
	BIJLAGE 6: Format keuringsplan – algemeen - overall	47
	BIJLAGE 7: Format keuringsplan – enkelvoudig model.....	48
	BIJLAGE 8: Eisen aan de externe kwaliteitsbewaking	49

1 INLEIDING

1.1 Algemeen

De eisen in deze beoordelingsrichtlijn worden door de certificerende instellingen gehanteerd bij de behandeling van een aanvraag of de instandhouding van een ERM-procescertificaat BRL 3000 'Erkend Restauratie Bouwbedrijf'.

Naast de eisen die in deze beoordelingsrichtlijn zijn vastgelegd, stellen de certificerende instellingen aanvullende eisen, in de zin van algemene procedure-eisen bij certificatie, zoals vastgelegd in het algemeen certificatiereglement van de betreffende instelling.

[Het onderwerp van deze richtlijn is een proces in de zin van NEN-EN-ISO/IEC 17065.](#)

Voor 'certificaathouder' kan in dit document ook 'aanvrager' worden gelezen, en omgekeerd.

De certificaathouder heeft het recht om het logo Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg te gebruiken.

1.2 Onderwerp en toepassingsgebied

Het certificaat heeft betrekking op de bedrijfsvoering van een restauratie-bouwbedrijf in hoofdaanneming, gespecialiseerd in bouwkundige restauratie, en de hierbij behorende eindverantwoordelijkheid en het eindrisico voor het integraal realiseren en coördineren van volledige restauratieprojecten, eventueel met inschakeling van onderaannemers. De bedrijfsvoering heeft betrekking op het proces gericht op instandhouding van gebouwde monumenten.

De BRL 3000 is primair bedoeld voor hoofdaannemers van grootschalige integrale restauratieprojecten. Er zijn daarom onder meer eisen gesteld aan het organiserend vermogen, continuïteit en ervaring van de hoofdaannemer.

Aannemers die nog niet aan alle eisen wat betreft organiserend vermogen, continuïteit en ervaring van BRL 3000 kunnen voldoen, maar op termijn erkend willen worden voor BRL 3000, kunnen de voor BRL 3000 vereiste continuïteit en ervaring opbouwen:

- a) onder certificaat van BRL 4000 (voor gespecialiseerde aannemers), of
- b) zonder erkenning volgens uitvoeringsrichtlijnen URL 3001 en URL 4003 te werken.

Deelgebieden

BRL 3000 kent twee deelgebieden: 'algemeen werkend' en 'waterbouwkundig'.

Algemeen werkende restauratiebouwbedrijven zijn bedrijven die – behalve de activiteiten van de waterbouwkundige aannemer, genoemd onder B1 t/m B4 – ook onderstaande werkzaamheden uitvoeren volgens het werkgebied van uitvoeringsrichtlijn URL 3001 Historische houtconstructies:

- A1 Bouwkundig timmerwerk
- A2 Dakwerk en dakdekkerswerk
- A3 Interieur- en afbouwwerk
- A4 Afwerking van interieurs
- A5 Ornamenteel werk exterieur
- A6 Organiseren/inschakelen van onderaannemers/specialisten op alle hier uitgesloten werkterreinen.

Daarnaast is ook URL 4003 van toepassing.

Waterbouwkundige aannemers in de restauratie

Restauratiebouwbedrijven die zich vanwege hun specifieke kennis en ervaring niet toeleggen op gebouwde monumenten, maar op waterbouwkundige werken, kunnen een deelcertificaat behalen. Dit deelcertificaat waarborgt alleen het onderdeel 'restaureren van waterbouwkundige werken' en is mede gebaseerd op de beheersing van URL 4003 Historisch metselwerk.

Tot het werkterrein van de *waterbouwkundige aannemer in de restauratie* behoort:

- B1 Alle door het Rijk beschermde objecten of complexen die vallen onder CBS-categorie 10 Weg- en waterwerken, zoals sluizen, bruggen en gemalen.
- B2 Alle door provincie of gemeente beschermde objecten of complexen die redelijkerwijs gevoegd kunnen worden onder de bovenvermelde CBS-categorie 10.
- B3 Alle forten, vestingwerken en andere bouwkundige elementen of complexen in, onder of aan water gelegen (voornamelijk in metselwerk of grondgedekte gebouwen), werken aan droge grachten.
- B4 Meer algemeen: funderingswerk en technisch-constructief werk betreffende het op en onder de maaiveldgrens gelegen deel van het bouwkundig casco van het object.

Eventuele 'opschaling' (en aanpassing van het certificaat) naar het niveau van een 'algemeen werkend restauratiebouwbedrijf' kan plaatsvinden wanneer volledig voldaan wordt aan alle eisen zoals genoemd in deze regeling en aan de eisen in URL 3001 Historische houtconstructies par. 3.1.2., par. 3.2 t/m 3.10 en hoofdstuk 4 en 5.

Molens

Alle werkzaamheden aan het staande en gaande werk van windmolens en het gaande werk van watermolens (globaal overeenkomend met par. 24 Ruwbouwtimmerwerk van de Stabu-systematiek), zijn uitgesloten van bovengenoemde werkzaamheden A1 t/m 6. Voor uitgebreid vernieuwen of vervangen van metselwerk aan molens is gekwalificeerde aansturing vereist. De werkzaamheden worden daarom uitgevoerd onder verantwoordelijkheid of aansturing van een molenmaker die gecertificeerd is conform de BRL 3500 'De Erkende Molenmaker'.

1.3 Geldigheid van het certificaat

Deze versie van de BRL vervangt versie 2.3. Met ingang van xxxxx worden kwaliteitsverklaringen afgegeven op basis van versie 3.0.

Met het van kracht worden van deze BRL geldt voor de eerder afgegeven kwaliteitsverklaringen een overgangstermijn tot xxxxx of tot de eerstvolgende audit van 1e of 2e opvolging of voor de hercertificering.

2 BEGRIPPEN EN DEFINITIES

In Bijlage 1 zijn algemene begrippen opgenomen en begrippen die specifiek voor deze uitvoeringsrichtlijn om uitleg vragen.

Voor termen en begrippen in de kwaliteitszorg voor monumenten gelden die zoals omschreven op de website van Stichting Erken de Restauratiekwaliteit Monumentenzorg (www.stichtingerm.nl).

Wat betreft algemene termen en begrippen in de monumentenzorg gelden die uit de publicatie 'Bouwkundige termen' van Haslinghuis en Janse (5e druk, Leiden, 2005).

3 PROCEDURE VOOR HET VERKRIJGEN VAN HET CERTIFICAAT

3.1 Start

Het werkterrein van het algemeen werkend 'restauratiebouwbedrijf' is gedefinieerd in hoofdstuk 1, par. 1.1 van deze beoordelingsrichtlijn. Een beperkt werkterrein is alleen toegestaan als sprake is van waterbouwkundige werken. Dit komt duidelijk tot uitdrukking op het certificaat.

Procedure voor het verkrijgen van certificaat:

De procedure treedt in werking op het moment dat een bouwbedrijf contact opneemt met de certificerende instelling om zich te laten certificeren. Wil een audit zinvol zijn, dan zal de certificerende instelling, voordat een offerte wordt uitgebracht, zich een beeld willen vormen over de activiteiten van het bedrijf. De basis hiervoor bestaat uit de eisen van deze BRL, URL 3001 Historische houtconstructies en URL 4003 Historisch metselwerk, en de door het bedrijf uitgevoerde projecten. Het bedrijf levert hiervoor een referentielijst met de volgende gegevens aan:

Tabel 1: referentielijst

Aan te leveren gegevens:	Toetsing
1. Beknopte geschiedenis van het bedrijf en een korte typering van de visie op het restaureren en herbestemmen van monumenten en de eigen werkwijze.	Men is als bedrijf minstens 5 jaar werkzaam in de restauratie en het onderhoud van beschermde monumenten. Dit blijkt uit ervaring en vakbekwaamheid door het hanteren van cultuurhistorisch verantwoorde werkwijzen, waarbij wordt rechtgedaan aan de waarden van het monument. Bij een doorstart van het bedrijf na een faillissement geldt de strikte toepassing van par. 10.3.
2. Opgave van voldoende informatie van diverse projecten waaruit blijkt dat men zich intensief bezighoudt met kwalitatief hoogstaande restauraties, herbestemming en onderhoud van monumenten beschermd door Rijk, provincie of gemeente.	Uitingen zoals een website en verwijzingen naar media, in woord en geschrift waaruit dit blijkt, zie par. 4.4 .
3. Een beknopt organogram, aangevuld met de ingevulde Puntenscore scholing, kennis en ervaring BRL 3000 conform Bijlage 3, waaruit blijkt of het gehele bedrijf of een specifiek onderdeel of specifieke afdeling kan voldoen aan de criteria voor het certificaat BRL 3000.	Er dient binnen het bedrijf een evenwichtige verhouding te bestaan tussen de grootte en complexiteit van de projecten en de personele samenstelling (kader + uitvoerend personeel).
4. Lijst met uitgevoerde projecten en onderhanden zijnde projecten. De lijst biedt een overzicht van alle opgeleverde werken en van de onderhanden werken. Van de opgeleverde werken hoeven werken die ouder zijn dan vijf jaar niet te worden opgegeven. Deze lijst bevat de volgende gegevens per project: • naam van het gebouw of object + adres met een overzichtsfoto; • enkele bijzonderheden, monumentale waarde van het gebouw of object; • de registratie met beschrijving, waaruit blijkt dat het gebouw of object beschermd is door Rijk, provincie of gemeente; • omschrijving van de werkzaamheden (restauratie/technisch herstel, aanpassing of herbestemming), die door het bedrijf zelf zijn uitgevoerd met eigen personeel; • ingeschakelde onderaannemers (gespecialiseerde aannemers) voor het uitvoeren van aan de restauratie of het onderhoud gerelateerde werkzaamheden;	Gecheckt wordt of er bij de opgegeven projecten, gemiddeld over 5 jaar, per jaar minimaal 2 mensjaren ervaring aanwezig is in een evenwichtige verhouding (tussen de 1 op 3 en 1 op 4) tussen kader en uitvoerend personeel. Gecheckt wordt of er, over 5 jaar gemeten, continuïteit bestaat in de grootte, complexiteit en de hoeveelheid uitgevoerde projecten. Gecheckt wordt of voor de borging van de uitvoeringskwaliteit gebruikgemaakt wordt van onderaannemers die óf opgenomen zijn in een voor de restauratie relevante erkenningsregeling óf dit op andere te motiveren wijze realiseren.

Aan te leveren gegevens:	Toetsing
• periode waarin de werkzaamheden zijn uitgevoerd; • een tevredenheidsverklaring inzake de uitgevoerde werkzaamheden (minimaal 5 projecten in de afgelopen 5 jaar), zie par. 4.13; • omvang van de werkzaamheden, uitgedrukt in de aanneemsom en het aantal bestede uren van eigen personeel, gesplitst naar de in par. 4.12.2. aangegeven disciplines.	

3.2 Initiële toets

De certificerende instelling onderzoekt of de reikwijdte/scope van de werkzaamheden van het bedrijf zoals op te nemen in het certificaat in overeenstemming zijn met de inhoud van deze beoordelingsrichtlijn. De certificerende instelling stelt van de initiële toets een rapportage op die als basis dient voor het verlenen van het certificaat.

3.3 Beoordeling van het kwaliteitssysteem van de aanvrager

De certificerende instelling onderzoekt of het kwaliteitssysteem van de aanvrager in overeenstemming is met deze beoordelingsrichtlijn, zie hoofdstuk 9 Eisen aan het kwaliteitssysteem. Het auditteam toetst of de verstrekte gegevens van de drempelcriteria, zoals omschreven in par. 3.1, overeenstemmen met de kennis en vaardigheden van het personeel en de uitgevoerde projecten.

3.4 ISO 9001:2015

Voor bedrijven die zijn gecertificeerd volgens NEN-EN-ISO 9001 geldt dat zij, naast de hierboven genoemde documenten ook kopieën moeten overleggen van de ISO-rapportages van het afgelopen jaar en een kopie van de nog geldende certificaten. Deze rapportages worden tijdens de documentenbeoordelingen bij de toetsen voor het toelatingsonderzoek en de audit voor de hercertificering meegenomen in de voorbereiding van de audit. Omdat een deel van de onderwerpen uit de BRL 3000-regeling overeenkomt met onderwerpen in de ISO-norm, worden deze, voor zover er geen tekortkomingen zijn geconstateerd, in de beoordeling buiten beschouwing gelaten. Hiermee wordt de toets verkort.¹

3.5 Afgifte van het certificaat

Het certificaat wordt conform het algemeen reglement van de certificerende instelling afgegeven wanneer de initiële toets (3.2) en de beoordeling van het kwaliteitssysteem van de aanvrager (3.3, 3.4) in positieve zin zijn afgerond (zie ook Bijlage 8).

¹ Dit geldt alleen als in de scope van de ISO 9001 is vermeld dat het om een Restauratiebouwbedrijf gaat. Anders kunnen bij de audit voor de ISO 9001 de aspecten die voor het Restauratiebedrijf gelden niet meegenomen worden.

4 EISEN AAN HET BEDRIJF

4.1 Restauratiebouwbedrijf

Het restauratiebouwbedrijf is een natuurlijke persoon of rechtspersoon:

- die conform de wettelijke bepalingen zelfstandig en voor eigen rekening en risico het bedrijf uitoefent van hoofdaannemer gespecialiseerd in de bouwkundige restauratie;
- die als duurzame organisatie in het maatschappelijke verkeer de eindverantwoordelijkheid en het eindrisico draagt voor het integraal realiseren en coördineren van volledige restauratieprojecten met inschakeling van onderaannemers, en
- die als hoofdaannemer vertrouwd is met het restaureren van monumenten op basis van bestendige eigen kennis, ervaring en specialiteit, als prominent onderdeel in de visie, het beleid, de bedrijfsvoering, de continuïteit en de communicatie van het bedrijf, en
- die als onderneming investeert in de hiervoor benodigde kennisuitwisseling, vaardigheden, kwaliteitszorg en samenwerking.

Toelichting

Een (zelfstandige) bedrijfsunit binnen een concern of bouwgroep kan, mits die het werk feitelijk uitvoert en waar dus de restauratiekennis en -vaardigheid fysiek aanwezig is, opteren voor het BRL 3000-certificaat.

Deze unit hoeft geen afzonderlijke rechtspersoonlijkheid te vormen. Indien een dergelijke bedrijfsunit wordt gecertificeerd, zal het certificaat op naam worden gesteld van de betreffende bedrijfsunit met de toevoeging '... [naam bedrijfsunit], onderdeel van ... [naam van de juridische entiteit, de groep of het concern waartoe het bedrijfsonderdeel behoort]'..

Een bedrijfsunit voldoet aan de volgende criteria:

- *de bedrijfsunit is een binnen het concern of bouwgroep herkenbare afzonderlijke (zelfstandige) organisatorische eenheid;*
- *de bedrijfsunit draagt binnen het concern of bouwgroep een eigen naam.*

4.2 Inschrijving handelsregister

De onderneming is als bouwbedrijf ingeschreven in het wettelijke handelsregister in het land van vestiging. Als bewijs daarvan legt het bedrijf een recent uittreksel van het betreffende handelsregister (maximaal 1 jaar oud) voor aan de certificerende instelling.

4.3 Verzekeringen

Het bedrijf beschikt over een bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering die ten minste dekking biedt tot € 2.000.000,- (geïndexeerd) per gebeurtenis.

4.4 Hoofdaannemer

De onderneming voert restauratieprojecten uit als bouwkundige hoofdaannemer en profileert zich met deze ervaring en specialiteit als restauratiebouwbedrijf op briefpapier en alle andere uitingen in woord en geschrift, zoals in reclamemateriaal en artikelen die bijdragen aan het overdragen en delen van kennis en ervaring.

4.5 Continuïteit en integriteit

De onderneming houdt kennis, vaardigheden en kwaliteitsbewustzijn binnen de organisatie op peil, ook in een periode zonder restauratieprojecten, om als bouwkundige hoofdaannemer gekwalificeerd te blijven voor belangrijke, complexe restauratie- en herbestemmingsprojecten. Als indicatie hiervoor geldt als ondergrens, dat het bedrijf gemiddeld per jaar over de laatste vijf jaar, ten minste 7 fte aan eigen medewerkers werkzaam heeft in de restauratie en het onderhoud van monumenten in een reële verhouding tussen kader en uitvoerend personeel. Gedetacheerde

werknemers die op de loonlijst staan van een directe concernrelatie tellen mee als eigen medewerkers in de zin van deze beoordelingsrichtlijn. Een uitzondering [voor 2 tot 7 fte](#) is mogelijk, mits de aanduiding kleinbedrijf tot uitdrukking komt op de kwaliteitsverklaring. Deze uitzondering is bedoeld voor kleine bouwbedrijven, waarbij gedacht dient te worden aan bouwbedrijven, met niet meer dan in totaal circa 4 fte kader en circa 16 fte uitvoerend personeel.

Een bedrijf heeft voldoende financiële continuïteit en toont dit aan met behulp van relevante documenten. Voorbeelden van dergelijke documenten zijn:

- een goedkeurende accountantsverklaring over de afgelopen drie jaren;
- een verklaring van de Belastingdienst die niet ouder is dan drie maanden.

4.6 Beleid

Het bedrijf heeft in de eigen organisatie een beleid gedocumenteerd, bekendgemaakt en doorgevoerd. Dit beleid is gebaseerd op:

- een strategische visie;
- een analyse van de concurrentiepositie;
- een analyse van eigen sterkten, zwakten, kansen en risico's [volgens het INK-model \(integraal model voor evaluatie, ontwikkeling en sturing van organisaties\)](#);
- een risicoanalyse van de kritieke kenmerken voor kwaliteitsbeheersing;
- [een analyse van de reflectie door opdrachtgevers, bevoegd gezag, architecten en adviseurs.](#)

Binnen dit beleid is aandacht voor:

- de eigen positie in de restauratiemarkt;
- ketengerichte afstemming en verbetering;
- wet- en regelgeving;
- veiligheid en ongevallenregistratie;
- gezondheid en verzuimregistratie.

Het bedrijf dient aannemelijk te maken dat de continuïteit van het bedrijf is gewaarborgd.

4.7 Overlegstructuur

Om een volledige informatieoverdracht en stroomlijning van de activiteiten te kunnen waarborgen, heeft het bedrijf een heldere overlegstructuur, gebaseerd op een analyse van de overdrachtsmomenten. Met betrekking tot de afzonderlijke overleggen wordt door het bedrijf bepaald:

- wie aanwezig zijn bij het overleg;
- in welke frequentie of op welke momenten het overleg plaats dient te vinden;
- of vastlegging van het overleg dient plaats te vinden, of het verslag wordt verspreid en op welke wijze dit gebeurt en wie hiervoor verantwoordelijk is.

4.8 Inkoop

Het bedrijf heeft omschreven welke functionarissen welke (teken-)bevoegdheden hebben in het inkoopproces. Als de voorbereiding en inkoop wordt uitgevoerd door verschillende functionarissen, dan moet de overdracht van de juiste en volledige informatie worden gewaarborgd.

Indien er door de ERM voor een vakgebied een uitvoeringsrichtlijn is vastgesteld, verlangt het bedrijf dat een onderaannemer de werkzaamheden conform deze uitvoeringsrichtlijn uitvoert, behoudens nadere afspraken. Het bedrijf legt deze nadere afspraken schriftelijk vast.

4.9 Beoordeling van toeleveranciers en onderaannemers

Het bedrijf omschrijft op welke momenten en op welke criteria het zijn leveranciers en onderaannemers selecteert en beoordeelt.

Het bedrijf kiest bij voorkeur voor onderaannemers, waarvoor een erkenningsregeling geldt die in beheer is bij ERM, mits de erkenningsregeling voldoende bedrijven omvat. [Een bedrijf kan een niet-erkende onderaannemer inschakelen, mits gemotiveerd wordt dat de kwaliteit geborgd is op het niveau van de betreffende erkenningsregeling en uitvoeringsrichtlijn.](#)

Het bedrijf registreert en archiveert de selecties en beoordelingen.

De beoordelingen wordt gebruikt:

- als input bij de selectie van toeleveranciers en onderaannemers;
- als input voor de managementreview.

Er is door het bedrijf een lijst opgesteld waarop is aangegeven of een onderaannemer of toeleverancier positief of negatief is beoordeeld en of het in de (nabije) toekomst (al dan niet onder specifieke voorwaarden) gevraagd mag worden voor nieuwe werken.

Er is beschreven wie verantwoordelijk is voor het beheer van deze lijst en op welke wijze over deze lijst en de beoordelingen binnen het bedrijf wordt gecommuniceerd.

Ondernomen acties op negatieve beoordelingen worden aantoonbaar teruggekoppeld naar interne betrokkenen en – voor zover van toepassing – naar de betreffende toeleverancier of onderaannemer.

4.10 Wet- en regelgeving

[De certificaathouder houdt zich bij werkzaamheden aan de geldende wet- en regelgeving.² De certificaathouder houdt daarbij rekening met de specifieke eisen die gesteld worden bij werk aan gebouwen of objecten die als beschermd cultureel erfgoed \(monument\) staan geregistreerd door rijk, provincie of gemeente.](#)

4.11 Bedrijfsuitrusting

Het bedrijf beschikt over een eigen werkplaats waarin op het restauratie-vak gerichte werkzaamheden verricht kunnen worden. Onder eigen werkplaats kan ook worden verstaan een werkplaats die geen juridisch eigendom is van het bedrijf, maar waarmee zodanige contractuele afspraken zijn gemaakt (over onder andere kwaliteit en prioriteit) dat deze werkplaats in de praktijk functioneert als ware hij een onderdeel van het bedrijf. Op deze afspraken is paragraaf 4.9 'Beoordeling van toeleveranciers en onderaannemers' onverminderd van toepassing. De bedrijfs- en opslagruimten en de bedrijfsinrichting en -uitrusting dienen aan de aard en omvang van de werkzaamheden te zijn aangepast en dienen te waarborgen dat de kwaliteit van materialen, werkzaamheden, omstandigheden en resultaten beheersbaar is. Dit geldt eveneens voor werkzaamheden aan het object in situ, het ontmantelen, het transport, de opslag en het herplaatsen.

4.12 Bedrijfsvoering, kennis, ervaring en opleiding

4.12.1 Bedrijfsvoering

De certificaathouder moet vertrouwd zijn met:

- de kennis- en arbeidsintensieve restauratiewerkzaamheden aan monumenten en relevante onderdelen;
- historische bouwstijlen, bouwconstructiewijzen en materialen van monumenten waaraan wordt gewerkt.

Dit wordt bij het toelatingsonderzoek door het auditteam getoetst aan de bij de aanvraag geleverde referentielijst van de afgelopen 5 jaar, aangevuld met projecten die gestart zijn in de periode tussen aanvraag en de uitvoering van de het toelatingsonderzoek. Van deze projecten dient het proces-verbaal van oplevering beschikbaar te zijn.

²²² Zie voor meer informatie ook de website van Stichting ERM [met link].

De referentielijst geeft van de bedoelde projecten een overzicht van de betrokken medewerkers (van het eigen personeel). De lijst geeft verder het adres, de gerealiseerde omzet (per project en per jaar), het soort restauratieproject en de naam van de opdrachtgever en/of architect.

Naast de in paragraaf 4.5 genoemde termijn van 5 jaar (die als uitgangspunt geldt voor het bepalen van de continuïteit van het bedrijf) kan continuïteit ook via het criterium van aantal fte's worden aangetoond. Wanneer dit criterium over een periode van 5 jaar wordt gemeten, dient een bedrijf totaal **minimaal 7 fte's (midden- en grootbedrijf)** of **minimaal 2 fte's (klein bedrijf)** aan werkzaamheden van de eigen medewerkers in de restauratie van monumenten aan werk te hebben gehad.

Wanneer een bedrijf nog geen 5 jaar bestaat, zal over deze kortere looptijd eveneens de eis van 10 fte aan werkzaamheden van de eigen medewerkers in de restauratie van monumenten worden toegepast. Daarnaast dient de certificaathouder minimaal 5 referentieprojecten te tonen. De certificaathouder speelt een aantoonbaar actieve rol in het intern en extern uitwisselen en overdragen van kennis en ervaring ten behoeve van de continuïteit van het vakmanschap in de restauratie.

In het gecertificeerde bedrijf functioneert een op restauratie en herbestemming toegespitst scholingsplan over minimaal 2 jaar **volgens op de uitvoering ervan in het lopende jaar**. De eisen aan dit scholingsplan zijn uitgewerkt in par 4.12.6. **Het aantal berekende fte's tijdens de hercertificatie van de afgelopen 5 jaar is bepalend voor het aantal punten dat gescoord moet worden in het scholingsplan, zie Bijlage 3 Model puntenscore.**

De bedrijfsvoering vindt plaats onder verantwoordelijkheid van een persoon met aantoonbare vakbekwaamheid. Dit kan blijken uit het feit dat de ondernemer en/of de bedrijfsleider gedurende vijf jaar voorafgaande aan de aanvraag onafgebroken in de restauratiebranche werkzaam is.

Kennis, inzicht en vaardigheden van leidinggevend en medewerkers die betrokken zijn bij de bedoelde werkzaamheden en controles zijn afgestemd op de inhoud van deze beoordelingsrichtlijn en de hieraan verbonden URL 3001 Historische houtconstructies en de URL 4003 Historisch metselwerk.

De eisen aan opleiding en/of ervaring gelden slechts voor zover deze relevant zijn voor de functie van de betrokkene. Het bedrijf houdt per persoon een curriculum vitae bij met voor restauratie en instandhouding relevante ervaring

Binnen het bedrijf is/zijn voor uit te voeren werkzaamheden in restauratie, herbestemming en onderhoud:

- toereikende kennis aanwezig, toegespitst op de bijzonderheden van de uit te voeren werkzaamheden;
- toereikende technieken beschikbaar.

4.12.2 Disciplines eigen personeel

Het bedrijf bezit kennis van en heeft ervaring met de volgende disciplines en heeft daarvoor eigen personeel in dienst:

1. *Bedrijfsvoering* onder verantwoordelijkheid van een persoon met minimaal 5 jaar aantoonbare vakbekwaamheid in de restauratie, waarbij kennis en vaardigheid afgestemd zijn op de grootte en complexiteit van de werkzaamheden. Een persoon die nog geen 5 jaar ervaring heeft, mag de werkzaamheden niet zelfstandig uitvoeren, maar alleen onder begeleiding van een persoon die wel 5 jaar of meer ervaring heeft.
2. *Kaderfunctie voorbereiding overall*: 1. technische en (bouw)historische opname van uit te voeren werk; 2. de wet- en regelgeving ten aanzien van bouw en monumenten, regelgeving op het gebied van milieukwaliteit, arbeidsomstandigheden en de Warenwet (Machinerichtlijn); 3. het maken van een technisch en cultuurhistorisch verantwoord plan van aanpak voor de instandhouding; 4. het begroten en plannen van instandhoudingswerkzaamheden; 5. het consulteren van specialisten/deskundigen; 6. de communicatie en informatie bij restauratiewerkzaamheden.
3. *Kaderfunctie uitvoering overall*: 1. cultuurhistorisch en esthetisch verantwoorde uitvoering van werkzaamheden; 2. ontmantelen van verschillende (slechte) constructieonderdelen; 3. werken volgens relevante vergunningen, richtlijnen en voorschriften; 4. uitvoeren van de constructies op een cultuurhistorische verantwoorde en duurzame wijze; 5. inzetten en aansturen van gespecialiseerde aannemers en ambachtslieden tijdens de uitvoering en het bewaken van hun kwaliteit; 6. communicatie en informatie tijdens restauratieprojecten.
4. *Timmerwerk*: voorbereiden en uitvoeren van het timmerwerk (incl. werkplaats) op een technisch en cultuurhistorisch verantwoorde wijze, o.a. beoordelen technische staat, bepalen werkmethoden, verwijderen in juiste omvang, documenteren en opslaan, detailleren van houtconstructies, toepassen juiste houtsoorten, toepassen juiste technieken, verwerken en aanbrengen op duurzame wijze.
5. *Metserwerk*: voorbereiden en uitvoeren van het metselwerk op een technisch en cultuurhistorisch verantwoorde wijze, o.a. beoordelen technische staat, bepalen werkmethoden, documenteren en opslaan, voorbereiden ondergrond, toepassen juiste materialen, historische technieken op duurzame wijze.

4.12.3 Ingehuurd personeel

In diverse situaties kan het nodig zijn dat personeel wordt ingehuurd voor zowel kaderfuncties als de uitvoering. Dit personeel voldoet, afhankelijk van de functie, aan de punten 2 t/m 5 zoals genoemd in par. 4.12.2.

4.12.4 Kennis en ervaring

Het management en de restauratiemedewerkers van het bouwbedrijf hebben voor de uitoefening van hun functie relevante kennis van en ervaring met:

- projectmanagement, calculatie, werkvoorbereiding en uitvoering op basis van technische en cultuurhistorische eisen;
- historische constructies, technieken, materialen, detaillering en afwerking;
- inzicht bij communicatie en informatie binnen het veld van de monumentenzorg;
- interpretatie en vertaling van geldende uitvoeringsrichtlijnen bij onderhoud en restauratie;
- historische gebouwen (monumenten) en bouwstijlen (in regionaal perspectief);
- herkenning bouwsporen en waardevolle onderdelen;
- ontmanteling, bescherming, opslag en documentatie van waardevolle onderdelen;
- degelijke uitvoering bij keuze materialen, detaillering, werkwijzen en technieken;
- kennis van eisen aan en werkwijzen van in restauratie gespecialiseerde onderaannemers.

Het bedrijf is in het bezit van literatuur, relevante publicaties (zoals wet- en regelgeving) en periodieken op het gebied van restauratie en bezit relaties met (kennis)organisaties die zich bezighouden met restauratie. Het bedrijf heeft een systeem ontwikkeld om de vergaarde kennis binnen de organisatie te verspreiden en over te dragen waardoor de medewerkers die restauratiewerkzaamheden uitvoeren op de hoogte zijn van de (nieuwe) ontwikkelingen op hun vakgebied. Op het werk moet aangetoond worden dat voorschriften die van toepassing zijn of adviezen van restauratiedeskundigen met betrekking tot gebruik van materialen en technieken worden nageleefd of dat bewust ervan wordt afgeweken. Als er wordt afgeweken, moet dat worden gemotiveerd.

Het bedrijf is bekend met en heeft ervaring op het gebied van:

- [interpreteren van vergunningen en de hieraan verbonden uitvoeringsvoorwaarden](#);
- de [wet- en regelgeving](#) van de Europese Commissie, de Rijksoverheid (inclusief Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, RCE), provincie en gemeente;
- het werken met en het kunnen vertalen van rapportages over de conditie van gebouwen van de Monumentenwacht en/of van vergelijkbare instellingen, architecten of adviseurs;
- de termijnen die gelden voor de afhandeling van de verschillende vergunningen;
- [subsidie en financiering voor onderhoud, restauratie en herbestemming inclusief de hieraan verbonden voorwaarden](#).

Het bedrijf toont aan dat deze kennis en ervaring daadwerkelijk worden toegepast.

4.12.5 *Scholing*

Het bedrijf analyseert de te verwachten personeelsbehoefte en vergelijkt deze met het huidige personeelsbestand. Hierbij maakt men gebruik van:

- de (verwachte) toekomstige vraag in combinatie met de strategische en operationele doelstellingen;
- de behoefte die wordt voorzien aan opvolging van management en ander personeel;
- wijziging van de processen, technieken en uitrusting van de organisatie;
- beoordeling van de bekwaamheid van individuele medewerkers;
- wet- en regelgeving en normen die van invloed zijn op de organisatie en haar belanghebbenden (bijvoorbeeld met betrekking tot financiering en subsidies).

Het bedrijf legt in een dossier alle vereiste en gewenste opleidingsniveaus en vakbekwaamheden vast voor alle personen die uitvoerende, controlerende, leidinggevende of verifiërende werkzaamheden verrichten op het gebied van restauratie en instandhouding.

[Er is per werknemer de inzet vastgelegd voor restauratiewerkzaamheden per project.](#)

Wat betreft ervaring is het van belang dat het bedrijf de werkervaring op restauratiegebied van leermeesters, voorlieden, uitvoerders en project- en bedrijfsleiders eveneens heeft vastgelegd.

Het bedrijf heeft in zijn beleidsplan een visie geformuleerd over de ontwikkeling van het bedrijf en zijn medewerkers over de komende jaren.

Op basis van het beleidsplan wordt door het bedrijf een scholingsplan (zie paragraaf 4.12.6) opgesteld, gericht op de continuïteit en verbetering van restauratie-specifieke kennis en vaardigheden. Hieruit blijkt welke scholing voor de komende 2 jaar ingepland staat. Dit scholingsplan wordt periodiek (minimaal jaarlijks) bijgesteld aan de hand van een beoordeling. De verantwoordelijkheden voor de totstandkoming van dit scholingsplan en de wijze van registratie van gevolgde opleiding zijn vastgelegd.

4.12.6 *Scholingsplan*

Het bedrijf regelt ten behoeve van scholing van medewerkers de volgende aspecten:

- het actueel bijhouden van een scholingsplan. De daadwerkelijke uitvoering van de opleidingsplannen wordt aangetoond aan de hand van door medewerkers behaalde diploma's, getuigschriften, etc.;
- een overzicht van eventuele kennistekorten/-behoeften bij medewerkers en het bedrijf en de

- hieruit volgende scholingstrajecten die wel of niet met goed gevolg zijn afgerond;
- het opleiden van leerlingen en medewerkers;
 - het beschikbaar stellen van cursusmateriaal en relevante literatuur, het overdragen van kennis van beheer, onderzoek en documentatie, zodat deze in de praktijk kan worden toegepast.

Voor scholing, kennis en ervaring geldt het puntenstelsel met de scores (Bijlage 3).

4.13 Projectregistraties

Het bedrijf toont aan dat het belangrijke restauratieprojecten met voldoende moeilijkheidsgraad succesvol kan uitvoeren en ook uitvoert. Hierbij zijn de volgende criteria van belang:

- de kwaliteit van de opgeleverde werken; deze wordt beoordeeld tijdens het projectbezoek, en kan daarnaast aangetoond worden door [een proces verbaal en opleverdossier voor beheer en onderhoud](#), klanttevredenheidsonderzoeken en klanttevredenheidsverklaringen;
- de moeilijkheidsgraad en complexiteit van de werken die tot uiting komt in de inzet van de diverse disciplines van de hoofdaannemer, de aansturing van de onderaannemers en specialisten en de inschakeling van restauratie-specifieke expertise voor de uitvoering van het project; ook deze worden beoordeeld tijdens het projectbezoek.

Het bedrijf moet op een gestructureerde en vastgelegde methode achter de mening van de opdrachtgever komen. Dit kan via klanttevredenheidsonderzoeken, het laten invullen van verklaringen of bijvoorbeeld het aangaan van een dialoog. Deze 'klanttevredenheidsverklaringen' worden vastgelegd.

Om aan te tonen dat het bedrijf projecten heeft uitgevoerd van een voldoende moeilijkheidsgraad, verstrekt het bedrijf een lijst met referentieprojecten aan de certificerende instelling. Op deze referentielijst staan alle projecten die aantoonbaar een monumentenstatus hebben en die in de afgelopen vijf jaar zijn uitgevoerd.

5 EISEN AAN HET BEDRIJFSPROCES

5.1 Algemeen

Indien het gebouw of object als beschermd cultuurgoed is geregistreerd door Rijk, provincie of gemeente, dan mogen de werkzaamheden niet in strijd zijn met de Erfgoedwet, of de provinciale of gemeentelijke erfgoedverordening.

Indien een opdrachtgever de werkzaamheden niet wil laten uitvoeren volgens de uitgangspunten van deze beoordelingsrichtlijn, dan zal de certificaathouder zijn opdrachtgever aantoonbaar attenderen op het afwijken van dit uitgangspunt.

5.2 Ontwerp en ontwikkeling

Indien het bedrijf bij een project zelf verantwoordelijk is voor het ontwerp en de ontwikkeling (Design & Construct) of in bouwteamverband het werk uitvoert, geeft het bedrijf aan hoe het omgaat met de verantwoordelijkheden en bevoegdheden zoals die staan uitgewerkt in de URL 2001 'Bouwkundig advies monumenten'.

5.3 Prijs- en contractvorming

5.3.1 Algemeen

Om te waarborgen dat het proces van prijs- en contractvorming op een zorgvuldige en correcte wijze verloopt, heeft het bedrijf:

- de stappen in het proces van prijs- en contractvorming vastgelegd;
- verificatie, goedkeurings- en autorisatiemomenten;
- verantwoordelijkheden en bevoegdheden helder vastgelegd;
- standaardcontracten en -voorwaarden voor essentiële en regelmatig terugkerende onderdelen ontwikkeld en voor zover relevant een verwijzing naar de URL-en beheerd door de ERM.

Aan deze paragraaf zijn gerelateerd: de paragrafen 4.8 Inkoop en 4.9 Beoordeling toeleveranciers en onderaannemers.

Het bedrijf bewaakt de contractuele vastgestelde termijnen en kan informatie overleggen over:

- de betalingsregeling;
- het verifiëren en autoriseren van de betalingsstaat;
- het bewaken van de facturering en betaling;
- overdracht (van de inkoopinformatie, contracten, geselecteerde onderaannemers) aan het projectteam dat (of de functionaris die) de werkvoorbereiding en/of uitvoering voor zijn rekening neemt.

5.3.2 Verantwoordelijkheden

Informatie verstrekken door opdrachtgever

Bij het tot stand komen van de overeenkomst is de opdrachtgever verantwoordelijk voor het verstrekken van:

- de relevante bepalingen van het bestek, waaronder de vermelding van de restauratie-categorie (of -categorieën) op basis waarvan de werkzaamheden uitgevoerd dienen te worden (indien van toepassing gespecificeerd op onderdeelniveau);
- de benodigde gegevens van de vergunning- en/of subsidievoorwaarden;
- alle overige informatie die noodzakelijk is om tot een volledige en eenduidige offerte te komen.

Controle informatie

Het bedrijf is als (ter zake kundige) gespecialiseerde professional in staat en verantwoordelijk voor het attenderen van de opdrachtgever op zaken die voor de opdrachtgever relevant zijn (zaken waar hij als doorgaans minder gespecialiseerde en wellicht minder professionele partij mogelijk niet bij stil staat).

Het bedrijf controleert een offerteaanvraag of de verstrekte bepalingen van het bestek op juistheid, volledigheid en eenduidigheid van de beoogde opdracht.

Als er voor de uitvoering van de werkzaamheden in het bestek geen restauratiecategorie is omschreven, verzoekt het bedrijf de opdrachtgever om deze alsnog vast te stellen.

Bij een onjuiste of tegenstrijdige (bestek)omschrijving van het werk zorgt het bedrijf voor duidelijkheid in de offerte of aanbieding, waarmee hij vastlegt wat het werk feitelijk inhoudt. Voor de opdrachtgever moet dit herkenbaar zijn.

Indien een werk vergunningplichtig is, kunnen werkzaamheden uitsluitend onder het certificaat worden uitgevoerd in combinatie met een vergunning die uitdrukkelijk betrekking heeft op de overeengekomen leveringen en/of werkzaamheden.³

Beperking controle informatie

De certificaathouder kan de aanvraag of opdracht ontvangen terwijl het proces van voorbereiding al geheel of gedeeltelijk is afgerond door een opdrachtgever, architect of aannemer.

Omdat dit gevolgen heeft voor de feitelijke verantwoordelijkheid van de certificaathouder, onderscheidt deze beoordelingsrichtlijn verschillende soorten opdrachten:

1. Opdrachten afkomstig van een professionele opdrachtgever die zich heeft toegelegd op het eigendom en/of beheer van monumenten, [erkend als Professionele Organisatie Monumentenbehoud \(POM\)](#);
2. Opdrachten waarvan de specificaties en voorwaarden tot stand zijn gekomen via een kwaliteitssysteem volgens de [erkenningregeling VAWR \(restauratie-architecten\)](#) of de [EMA \(monumentenadviesbureaus\)](#);
3. Overige opdrachten, bijvoorbeeld van een particuliere of niet gespecialiseerde opdrachtgever.

De certificaathouder wordt niet beoordeeld op de inhoud van paragraaf 5.3.1 en 5.3.2 indien:⁴

- a. de opdracht behoort tot de soorten [1, 2 en 3](#), of
- b. de via een niet-erkende architect geformuleerde opdracht zich beperkt tot werkzaamheden waarvoor de voorschriften van ethiek in de fase van uitvoering geen keuzemogelijkheden meer met zich meebrengen voor de certificaathouder.

De certificaathouder dient de beperking genoemd onder punt b tot uiting te laten komen in de prijsaanbieding en de opdrachtbevestiging of overeenkomst. Ongeacht hetgeen in deze BRL is bepaald, blijft het bedrijf verantwoordelijk voor de kwaliteit van het uitgevoerde werk.

Vastleggen en rapporteren

Indien de werkzaamheden gepaard gaan met (tussentijdse) besprekingen (bouwvergaderingen) tussen opdrachtgever en certificaathouder, bevordert de certificaathouder dat duidelijk is:

- welke beslisprocedure wordt gehanteerd om aanwezige zaken (vrijkomende delen) prijs te geven;
- de wijze van rapporteren door de certificaathouder;
- de wijze van (tussentijds) evalueren;
- de wijze van eindcontrole en oplevering.

5.3.3 Vergunningen en aanvullende eisen

Het bedrijf vergewist zich er bij de opdrachtgever van:

- of de werkzaamheden vergunningplichtig zijn;
- welke prestatie-eisen en andere voorwaarden voortvloeien uit de omgevingsvergunning voor het behoud van het monument;
- welke bepalingen of meldingen voortvloeien uit subsidievoorwaarden die eventueel van toepassing zijn.

Op basis van het bovenvermelde komen bedrijf en zijn opdrachtgever (eventueel per project en per onderdeel) overeen voor welke eigenschappen of welk prestatieniveau wordt gekozen, onder voorbehoud van instemming door het bevoegde gezag.

³ Deze bepaling moet uitsluiten dat werkzaamheden die zijn uitgevoerd onder het certificaat in conflict komen met de Erfgoedwet of Erfgoedverordening.

⁴ Opdrachten die afkomstig zijn van een professionele monumenteneigenaar met POM-status, VAWR-erkende architect, EMA-erkend adviesbureau krijgen een lichtere ingangscontrolle in de fase voorafgaande aan de uitvoering.

Bij een lichtere ingangscontrolle wordt beoordeeld op de aanwezigheid en de volledigheid van de technische en (bouw)historische opname. Hierbij hoeft niet te worden gecontroleerd of de gekozen uitgangspunten van restauratie-ethiek en de technische en (bouw)historische opname juist zijn geweest.

5.3.4 Onderaanneming

De certificaathouder is er voor verantwoordelijk dat alle relevante eisen en randvoorwaarden die aan de uitvoering zijn gesteld, worden doorgegeven aan de onderaannemer.

Bij uitbesteding van werkzaamheden houdt de certificaathouder rekening met certificatie- en erkenningsregelingen zoals omschreven in paragraaf 4.9.

Op basis van de (bouw)historische opname, de verleende vergunningen en de documenten die aan de restauratie ten grondslag liggen (contract, bestek en tekeningen) stelt de certificaathouder vast of bij de onderaannemer de beschikbare kennis en technieken toereikend zijn.

5.3.5 Bevestigen opdracht

Op basis van het bovenvermelde komen bedrijf en zijn opdrachtgever (eventueel per project en per onderdeel) overeen voor welke eigenschappen of welk prestatieniveau wordt gekozen, onder voorbehoud van instemming door het bevoegde gezag (zie par 5.3.3).

De opdracht en de overeengekomen specificaties worden door het bedrijf bevestigd.

[Het bedrijf legt in een contract met de opdrachtgever vast hoe de aansprakelijkheid geregeld is.](#)

5.4 Werkvoorbereiding

5.4.1 Algemeen

Het bedrijf heeft wat betreft het proces van werkvoorbereiding helder geformuleerd:

- de verdeling van verantwoordelijkheden, bevoegdheden en taken van betrokken medewerkers;
- overdracht van de werkvoorbereiding aan de uitvoering voor zover relevant voor de organisatiestructuur van het betreffende werk.

5.4.2 Planning en afbreukrisico's

In het proces van werkvoorbereiding toont de certificaathouder de volgende aspecten aan:

- de overallplanning, waarin de inzet van personeel, materiaal en materieel en relevante deadlines (onder andere in verband met levertijden en de huur van materieel) zijn opgenomen;
- omschrijving van de werkzaamheden, materialen en technieken in overeenstemming met de voorwaarden die zijn vastgelegd in het contract;
- de analyse [en beheersing](#) van de afbreukrisico's wat betreft de (restauratie)kwaliteit (constructies, materialen, technieken, afwerking, cultuurhistorische waarden)
- [de analyse en beheersing van de restrisico's wat betreft directe omgeving, milieu, arbeidsomstandigheden en brandgevaarlijke werkzaamheden.](#)
- de certificaathouder stelt vast of de beschikbare kennis en technieken toereikend zijn, en zo niet, op welke wijze hij hierin voorziet.

5.4.3 [Opname van te restaureren onderdelen](#)

Tijdens de werkvoorbereiding wordt een inventarisatie van te restaureren onderdelen gemaakt. [Hiervoor gelden de eisen uit de URL-en die relevant zijn voor de te restaureren onderdelen.](#)

Een beslissing om aanwezige zaken prijs te geven gebeurt overeenkomstig de procedure die met de opdrachtgever is overeengekomen. Voorkomen wordt dat delen van cultuurhistorische waarde als afval worden behandeld en afgevoerd. Verwijderde of vervangen delen worden bewaard als vergelijkingsmateriaal voor vervangende delen. De opdrachtgever moet in de gelegenheid worden gesteld verwijderde of vervangen delen tot zijn beschikking te krijgen.

5.5 Uitvoering

De uitvoering van de werkzaamheden vindt plaats volgens de restauratieladder zoals benoemd in par. 6.1. en de hierop toegespitste uitvoeringsrichtlijnen beheerd door de ERM; en specifiek de uitvoeringsrichtlijn 3001 Historische houtconstructies en 4003 Historisch metselwerk.

Het organiserend vermogen van de certificaathouder komt (naast zijn kerncapaciteit wat betreft de vakdisciplines timmeren en metselen) ook tot uiting in de borging van al het uitgevoerde werk binnen de kwaliteitsketen.

[Er is een lijst beschikbaar van de onderaannemers en nevenaannemers beschikbaar met de door hen te verrichten restauratiewerkzaamheden binnen het project.](#)

Wat de kerncapaciteit betreft beheerst de certificaathouder voor een algemeen werkend restauratiebouwbedrijf de URL 3001 Historische houtconstructies en de URL 4003 Historisch metselwerk. Voor een waterbouwkundige aannemer geldt alleen de beheersing van de URL 4003 Historisch metselwerk.

Voor borging van de totale ketenkwaliteit bezit de certificaathouder voldoende kennis van andere relevante URL's beheerd door de ERM.

Het organiserend vermogen van de hoofdaannemer-certificaathouder komt na opdracht als volgt tot uiting:

- hoofdaannemer die onderaannemers aanstuurt: De hoofdaannemer borgt dat de door hem aangetrokken onderaannemers (of gespecialiseerde vaklieden) als externe aanbieders bekend zijn met de eisen (URL-en), proces, producten, kennis en ervaring van het personeel.
- hoofdaannemer die gespecialiseerde aannemers (voorgedragen of verlangd door de opdrachtgever), onder zijn verantwoording en gezag werkzaamheden laat uitvoeren: de eisen (URL-en), het proces, toe te passen producten, kennis en ervaring van het personeel zijn vooraf contractueel vastgelegd zodat de hoofdaannemer de ketenkwaliteit kan borgen.
- hoofdaannemer die verplicht samenwerkt met een nevenaannemer, bijvoorbeeld een glazenier, leidekker of installateur: De hoofdaannemer verleent op basis van een coördinatievergoeding de noodzakelijke faciliteiten. Omdat werkzaamheden elkaar raken, gaat de hoofdaannemer in redelijkheid na of de nevenaannemer de beoogde kwaliteit kan leveren op basis van referenties en de betreffende URL. Als twijfel bestaat over de te leveren kwaliteit en het nakomen van afspraken en verplichtingen wat betreft de overeengekomen planning en bouwtijd, dan is dit aantoonbaar en toetsbaar vastgelegd.

De werkzaamheden worden voortdurend afgestemd op de bevindingen tijdens de voortgang, rekening houdend met onvoorziene zaken. Bij voorgenomen wijzigingen in de uitvoering (wijziging in de overeengekomen restauratiecategorie) vindt tijdig overleg plaats met de opdrachtgever. De certificaathouder attendeert de opdrachtgever erop wanneer de uitvoering door de wijziging strijdig is met de vergunnings- of subsidievoorwaarden, zodat de opdrachtgever kan afstemmen met de toezichthouder. Hij informeert naar de uitkomst van dat afstemmingsoverleg.

De certificaathouder demonteert overeenkomstig de afspraken die gemaakt zijn op basis van de inventarisatie in par 5.4.3.

Voor de duur van het werk en tijdens transport en opslag is een doeltreffende bescherming gewaarborgd tegen risico's van klimaat, beschadigingen, onoordeelkundige ingrepen van derden of ontvreemding van losgenomen onderdelen.

5.6 Goedkeurmomenten

De werkzaamheden worden uitgevoerd op basis van de volgende goedkeurmomenten, die door de certificaathouder en zijn opdrachtgever schriftelijk worden overeengekomen.

Indien er geen sprake is van een wederzijdse overeenstemming op deze onderdelen kunnen de betreffende werkzaamheden niet worden beschouwd als uitgevoerd onder het certificaat.

Tabel 2: Goedkeurmomenten

Goedkeurmoment	Criteria en goedkeuring vastleggen via:
Opname	Offerte en opdrachtbevestiging
Noodzaak onafhankelijk(e) documentatie/onderzoek	
Afbeeldingen en/of specificaties	
Classificatie in restauratiecategorie (vooraf) (tabel 1 URL-en)	
Inspectierecht	
Aanvullende eigenschappen/prestaties	Opdrachtgever
Toetsing van opname (indien niet uitgevoerd door certificaathouder)	
Aanvragen Omgevingsvergunning	Opdrachtgever
Beslisprocedure onverwachte zaken	Notulen bouwvergadering of gelijkwaardig
Wijze van rapporteren	
Wijze van eindcontrole en proces-verbaal van oplevering	
Deponeren van documenten opleverdossier	

De uitvoeringsrichtlijn op grond waarvan de werkzaamheden worden uitgevoerd kan aanvullende goedkeurmomenten vermelden.

5.7 Oplevering, garantie en nazorg

5.7.1 Opleverproces

De certificaathouder heeft omschreven hoe het opleverproces wordt ingevuld en welke documentatie aan de opdrachtgever beschikbaar wordt gesteld. Hij beschikt over een opleveringsdossier waarin in ieder geval de volgende aspecten zijn opgenomen:

- het proces-verbaal van oplevering;
- de verstrekte garanties;
- het projectplan (de relevante onderdelen ervan);
- [de contractuele bepalingen betreffende aansprakelijkheid en de nazorg](#);
- [revisietekeningen](#)
- [informatie over het gebouw en de installaties](#);
- [voorschriften voor gebruik en onderhoud](#).

5.7.2 Uit te voeren activiteiten

De acties na de oplevering worden in een planning weergegeven:

- De omschrijving van de activiteiten;
- de begin- en einddata van de nazorgactiviteiten;
- de toewijzing van verantwoordelijkheden en bevoegdheden wat betreft de nazorgactiviteiten.

5.8 Evaluatie

De certificaathouder heeft omschreven hoe hij het proces van evalueren invult. Hierbij geeft de certificaathouder aan:

- de doelstellingen die betrekking hebben op het uitvoeringsproces;
- in welke gevallen er projectevaluaties gehouden moeten worden;
- wie er aanwezig zijn en aan wie (en hoe) de resultaten van de projectevaluaties worden verstrekt.

De evaluatie vindt in ieder geval plaats bij projecten die óf groter zijn dan € 250.000,00 óf meer dan 25% omvatten van de jaaromzet. Er vindt behalve een financiële evaluatie ook een evaluatie plaats van hiaten in vakkennis en mogelijke verbeterpunten met te treffen maatregelen.

Terugkoppeling naar betrokkenen en het [scholingsplan](#) is eveneens onderdeel van de evaluatie.

6 EISEN AAN HET RESTAURATIEPROCES

6.1 Uitgangspunten voor het nemen van beslissingen bij onderhoud en restauratie

Deze paragraaf bevat de uitgangspunten bij het vooraf nemen van beslissingen door de opdrachtgever over onderhoud en restauratie van monumenten. Voor andere partijen kan de paragraaf een hulpmiddel zijn bij overleg met de opdrachtgever.

Restaureren is alleen zinvol bij een blijvende betekenis van cultureel erfgoed en de hieraan verbonden waarden. Essentieel hierbij is dat dit erfgoed op een verantwoorde wijze wordt beheerd. Het gaat bij restaureren en beheren om het zoveel mogelijk vertragen van de tand des tijds. De tand des tijds dwingt tot regelmatig ingrijpen, waarbij in beginsel geldt: conserverend herstel. Daarvoor gelden de onderstaande uitgangspunten.

Bij restauratie is waardenstelling (herkennen en erkennen van waarden) door gekwalificeerd personeel, of een ingehuurde expert, altijd de eerste stap. Dit moet aantoonbaar en toetsbaar zijn. De wijze waarop en de mate waarin ingegrepen wordt is pas de tweede stap.

Elke ingreep is in meer of mindere mate een aantasting van de historische waarde(n). Daarom is afwegen of de ingreep überhaupt noodzakelijk is, verstandig: het zich onthouden van een ingreep kan in bepaalde situaties de beste keuze zijn.

Eisen die gesteld worden aan een ingreep:

- Beperk de omvang van de ingreep, 'zo veel als noodzakelijk en zo weinig als mogelijk'.
- De ingreep is degelijk, om (opnieuw) ingrijpen zoveel mogelijk te voorkomen of zo lang mogelijk uit te stellen.
- De ingreep is passend (compatibel) binnen de gegeven situatie (de ingreep leidt niet tot nieuwe schade; reparaties zijn zwakker of gelijk aan de omliggende materialen van het origineel).
- Vervanging gebeurt bij voorkeur in hetzelfde materiaal (of materiaal met dezelfde eigenschappen) of techniek, tenzij dit tot schade zou leiden.

Dit heeft als consequentie voor toekomstige ingrepen dat beoordeeld moet worden of een maatregel

- compatibel⁵ is en
- herbehandelbaar⁶ of
- omkeerbaar (reversibel)⁷.

Op basis hiervan hanteren we onderstaande voorkeursvolgorde (hiërarchie) van restauratiecategorieën: de zogenaamde 'restauratieladder' (Tabel 1). In deze restauratieladder heeft uit oogpunt van onderhoud en restaureren een ingreep die genoemd staat in een bepaalde regel de voorkeur boven de ingreep in een eronder geplaatste regel.

Welke restauratiecategorie van toepassing is, hangt af van de fysieke samenhang en de historische waardenstelling van het betreffende bouwdeel. Het kan zijn dat voor alle onderdelen van het gebouw of object één restauratiecategorie wordt gekozen, maar er kunnen ook redenen zijn om voor de diverse onderdelen van het gebouw of object verschillende restauratiecategorieën te kiezen.⁸

De hier beschreven uitgangspunten vormen overigens ook een goed uitgangspunt bij ingrepen bij gebouwen en objecten zonder de status van beschermd monument.

⁵ *Compatibiliteit*: Een ingreep of behandeling mag geen schade (in technische of esthetische zin) toebrengen aan het aanwezige historische materiaal. De ingreep zelf dient binnen die randvoorwaarden zo duurzaam mogelijk te zijn.

⁶ *Herbehandelbaarheid*: Een ingreep of behandeling moet herhaalbaar zijn na degradatie van de ingreep tot een onacceptabel niveau.

⁷ *Reversibiliteit*: Een ingreep moet volledig omkeerbaar zijn. Of het gaat bij de ingreep om een herkenbare toevoeging, die dankzij de herkenbaarheid weer ongedaan kan worden gemaakt.

⁸ Bijvoorbeeld het repareren van het metselwerk en het verbeteren van de kozijnen in dezelfde muur.

Tabel 1: Hiërarchie van restauratiecategorieën (restauratieladder)

Restauratiecategorie		Toelichting
1. Conserveren / onderhoud		
2. Repareren		
3. Vernieuwen	a. Kopiëren	<i>Zelfde vorm, zelfde (gelijksoortig) materiaal, zelfde verbindingstechniek</i>
	b. Imiteren	<i>Zelfde vorm, ander materiaal en/of andere verbindingstechniek</i>
	c. Verbeteren	<i>Verbeteren prestatie; oorspronkelijke of aangepaste vorm, ander materiaal en/of andere verbindingstechniek.</i>

Toelichting

In deze hiërarchie van restauratiecategorieën ('restauratieladder') gaan conserveren, onderhoud en repareren voor vernieuwen. Het materiaal is immers de fysieke drager van de historische waarde. Als conserveren of onderhouden onvoldoende is, gaat men over tot repareren.

Indien onderdelen niet meer gerepareerd kunnen worden of andere zwaarwegende argumenten bestaan (zoals veiligheid), gaat men over tot vernieuwen. Bij vernieuwen bestaan drie opties: kopiëren, imiteren en verbeteren.

Er moet bij vernieuwen (voor de professional) herkenbaar zijn dat sprake is van 'later werk'.

Vernieuwen vindt alleen plaats bij:

- bedreiging van het voortbestaan, het verval (van gebouw of gebouwdeel) kan niet gestopt worden;
- technisch falen van een constructie, materiaal of afwerking;
- andere zwaarwegende argumenten.

Als traditionele technische middelen (kopiëren) niet toereikend blijken om een monument te restaureren, dan is het aanvaardbaar om een beroep te doen op bewezen moderne conserverings- en constructie-methoden (imiteren).

Het verbeteren van (onderdelen van) monumenten is alleen van toepassing als een gebruikersdoel (bijvoorbeeld veilig gebruik van een monument of verduurzaming⁹) hierom vraagt en op voorwaarde dat de waardenstelling hiervoor de ruimte geeft.

Als de cultuurhistorische waarde bij verbetering van (onderdelen van) monumenten minder relevant is, mag de prestatie niet onder het niveau van het Bbl bestaande bouw presteren.

6.2 Vastlegging volgens de restauratieladder

Uitwerking in de uitvoeringsrichtlijn

In URL 3001 Historische houtconstructies en URL 4003 Historisch metselwerk zijn voor de betreffende bouwdelen per restauratiecategorie de minimale uitgangspunten voor de restauratiewerkzaamheden omschreven (mogelijkheden voor de keuze voor materiaal, constructie, techniek, detaillering, vormgeving en kleurstelling).

Vastlegging per werk

De (vooraf vastgestelde) restauratiecategorie wordt tussen certificaathouder en opdrachtgever schriftelijk vastgelegd. De vaststelling vindt plaats op basis van de uitgangspunten zoals omschreven in paragraaf 6.1.

⁹ Met passende kennis van zaken (monumenteninstandhouding, bouwfysica en installatietechniek) is meestal goede milieuwinst en energiebesparing te bereiken. Door slimme aanpassingen of vervanging van installatietechniek kan energie-efficiëntie worden verhoogd. Het gebouw (of gebouwoonderdeel) bepaalt daarbij steeds de kansen en beperkingen: het gaat altijd om maatwerk. Verduurzaming kan onderdeel zijn van restauratiecategorie 3c. Verbeteren.

Tenzij anders overeengekomen vinden alle werkzaamheden plaats volgens de voorgeschreven uitgangspunten van de vastgestelde restauratiecategorie. Indien tijdens de werkzaamheden onvoorziene zaken worden geconstateerd die het niet mogelijk maken om de werkzaamheden uit te voeren binnen de overeengekomen restauratiecategorie, wordt in overleg met de opdrachtgever opnieuw een categorie (voor dat onderdeel) vastgesteld.

6.3 Eisen aan de opname

6.3.1 Algemeen

Voor zover eerder geen bouwtechnische en bouwhistorische opname is gedaan, geldt wat in par. 6.3.2. is beschreven.

6.3.2 Bouwtechnische en bouwhistorische opname

a. Opname van de bestaande situatie

- De certificaathouder voert een bouwtechnische opname uit die voldoet aan de URL 2005 'Gebouwinspecties (conditiemeting, herstelmaatregelen en energieprestatie bij monumenten).
- De certificaathouder laat een bouwhistorische opname uitvoeren die voldoet aan de URL 2007 'Bouwhistorisch onderzoek met waardestelling'.
- De certificaathouder laat specialistisch onderzoek doen in het belang van de te verrichten werkzaamheden, zoals een advies voor historisch beton URL 2003 'Betonrestauratie – advies' of onderzoek op basis van de URL 2007 'Kleurhistorisch onderzoek'.

Zie voor een verdere uitwerking van deze items de URL 2001 'Bouwtechnisch advies'.

b. Vaststellen van specificaties van materiaal, constructie, techniek, detaillering, vormgeving en kleurstelling

- de bestaande vormgeving, techniek van vervaardiging, detaillering, constructie, materiaalkeuze en kleurstelling (historische stijl).

c. Vaststellen van maatregelen tot herstel

- classificatie van de werkzaamheden, eventueel per onderdeel, in een restauratiecategorie: '1 conserveren', '2 repareren', '3a kopiëren', '3b imiteren' of '3c verbeteren';
- verschillen met de beoogde vormgeving, techniek van vervaardiging, detaillering, constructie en materiaalkeuze;
- de beschikbaarheid van eventuele alternatieve oplossingen;
- de mogelijke gevolgen van voorgenomen ingrepen (en mogelijke alternatieve oplossingen) voor de bestaande situatie (waardestelling, prestaties, functioneren en onderhoudsbehoefte).

d. Opname beschermen en ontmantelen, constructieve veiligheid

- beschermen van kwetsbare onderdelen van exterieur en interieur tegen beschadigingen of verlies;
- vastleggen van ontmantelen van te restaureren onderdelen zoals beschreven in betreffende URL.
- maatregelen voor het borgen van de constructieve veiligheid door stutten en stempelen

Voor zover bovenstaande opname en analyse niet zijn verricht onder verantwoordelijkheid van het bedrijf, onderwerpt het bedrijf deze aantoonbaar aan een ingangscontrole. Bij de ingangscontrole wordt beoordeeld of een juiste opname en toetsing heeft plaatsgevonden overeenkomstig deze paragraaf. Het bedrijf stelt vast of de werkzaamheden naar zijn oordeel in aanmerking komen voor uitvoering onder het certificaat. Voor de uit te voeren werkzaamheden wordt een inschatting gemaakt of de te verwachten degelijkheid (levensduur) van de nieuwe situatie ten minste gelijk is aan die van de oude (oorspronkelijke) situatie. Uitgangspunt hierbij is dat zo veel mogelijk dezelfde materialen en technieken worden toegepast. Het bedrijf koppelt de resultaten van de bouwtechnische en bouwhistorische opname terug naar de opdrachtgever.

7 EISEN AAN HET PROJECT

7.1 Voorbereiding

7.1.1 *Projectdossier*

Vanaf de start van het project legt de certificaathouder een projectdossier aan. Onderdeel hiervan is het projectplan, dat alle essentiële werkinformatie bevat voor restauratie, onderhoud, aanpassing of herbestemming van het gebouw of object, zie hierna.

Het verschil tussen een “standaard” bouwproces en een restauratiebouwproces dient tot uiting gebracht te worden in de omschrijving van het primaire proces en/of de werkinstructies conform de relevante URL-en.

Voor de restauratie van monumenten dient het proces zoals weergegeven in Bijlage 5 van deze BRL als uitgangspunt. De eisen die worden gesteld aan de verschillende onderdelen van het proces zijn weergegeven in hoofdstuk 5 Eisen aan het bedrijfsproces.

7.1.2 *Projectplan*

Afhankelijk van de afbakening van verantwoordelijkheden (par. 5.3) en de complexiteit bevat het projectplan:

- in hoofdlijnen het gehele proces met het kritieke pad en de belangrijke start- en einddata;
- tijdstippen voor het beschikbaar zijn van werktekeningen, werkplannen, levering van materialen, keuringsdata, etc.;
- de kwaliteitsrisicoanalyse bij projecten waarbij sprake is van bijzondere risico's op het gebied van veiligheid en gezondheid, die afbreuk doen aan de kwaliteit van de monumentale waarden.

7.1.3 *Borgingsplan*

Het borgingsplan is het resultaat van de uitkomsten van de risicobeoordeling en daarop geënte beheersmaatregelen. Belangrijk is dat het borgingsplan zodanig is opgesteld, dat het voor alle betrokken partijen leesbaar is zonder dat dit leidt tot interpretatieverschillen. Het borgingsplan voldoet aan de wettelijke eisen en de voorwaarden die het bevoegd gezag stelt bij het verlenen van de omgevingsvergunning.

Het borgingsplan voldoet aan de volgende eisen:

1. Inventariseren van risico's via quick scan op basis van aanwezige gegevens en bescheiden.
2. Analyseren van alle mogelijke risico's, o.a. bouwtechnische eisen, monumentale waarden, uitvoeren volgens overeenkomst, niet halen energieprestatie, archeologie, flora en fauna;
3. Controleren of alle risico's in kaart zijn gebracht, check bij alle betrokkenen;
4. Classificeren en prioriteit toekennen aan de geanalyseerde risico's (risicomatrix);
5. Formuleren van maatregelen om risico's te vermijden, te beperken of te beheersen;
6. Afstemmen van het borgingsplan met betrokkenen.

Bijzondere omstandigheden

Er kunnen zich omstandigheden voordoen die een aanpassing van het borgingsplan vereisen. Deze worden overlegd met de opdrachtgever of indien van toepassing met een kwaliteitsborger.

7.1.4 *Werkplan*

Doel

Het realiseren van de beoogde (afgesproken) kwaliteit, waarbij elke betrokken vakdiscipline zijn inbreng heeft met tips en aandachtspunten voor de uitvoering. Het werkplan is ook een instrument om iedereen die bij de uitvoering betrokken is aan te spreken op de vastgelegde werkwijze.

Wanneer?

- Werkzaamheden waarbij meerdere disciplines betrokken zijn. Bijvoorbeeld timmerlieden, metselaars en stellers natuursteen, speciale steigerconstructies, leveranciers.
- Samenwerking met specialisten en restaurateurs buiten verantwoordelijkheid van de (hoofd)aannemer.
- Risicovolle werkzaamheden die de constructieve veiligheid raken, zoals stutten en stempelen, aanbrengen van speciale steigerconstructies.
- Ontmantelen en verwijderen van gevaarlijke stoffen zoals teermastiek, loodbekleding (loodwit), hout behandeld met lindaan en pentachloor-fenol.
- Beschermen kwetsbare onderdelen of zaken met hoge cultuurhistorische waarden, denk aan werkzaamheden in historische interieurs.

Eisen aan het plan

- Verzamelen en analyseren van kritische informatie. Ergo, kan de beoogde kwaliteit gerealiseerd worden? Zijn voldoende werktekeningen, schetsen en beschrijvingen beschikbaar?
- Relatie met (verwijzing naar) het overall Projectplan met de planning.
- Omschrijving werkwijze – specifieke afbreukrisico's en maatregelen om risico's te vermijden, te beheersen of te beperken.
- Relatie met (verwijzing naar) instructies of stappenplannen met aandachtspunten ontleend aan de diverse URL-en die op de werkzaamheden betrekking hebben.
- Relatie met (verwijzing naar) het keuringsplan en de te keuren constructies, materialen, afwerking of bemonstering.
- Verslaglegging toolbox-meeting met betrokken partijen of personen.

Inhoud

- Planning met kritische punten qua bemonstering en levering van materialen.
- Korte omschrijving van de verschillende werkzaamheden + verwijzing naar de betreffende bestekteksten met restauratiecategorieën en URL-en met enkele aandachtspunten.
- Specifieke afbreukrisico's met verwijzing naar het V&G-plan uitvoering.
- Brandgevaar bij uitvoering van werkzaamheden + getroffen voorzorgsmaatregelen.
- Voor zover van toepassing: zorg voor beschermde dier- en plantensoorten.
- Voor zover van toepassing te beschermen constructies of ruimten.
- Te ontmantelen constructies met de bijbehorende werkwijze.
- Lijst met betrokken vakdisciplines + namen + gevolgde intake/toolboxmeeting,
- Handtekening/paraaf

7.1.5 *Keuringsplan*

Als sprake is van eisen aan constructies, materialen en afwerking die van invloed zijn op de kwaliteit van de uitvoering, dan wordt tijdens de werkvoorbereiding een keuringsplan gemaakt. Waar mogelijk gebeurt dit in nauwe samenwerking met alle bij de restauratie betrokken partijen, zodat sprake is van een optimale samenwerking binnen de keten die de restauratiekwaliteit borgt. Onder het keuringsplan vallen ook:

- proefstukken voor het uitvoeren constructies zoals voegwerk;
- bemonstering van materialen zoals hout, baksteen etc.;
- reinigen van metselwerk of pleisterwerk.

Per keuring wordt vermeld (ten minste voor restauratie-specifieke punten):

- wat er gekeurd moet worden; benoemen van constructie, materiaal of afwerking;
- waarom het gekeurd moet worden; verwijzing naar een paragraaf/hoofdstuk bestek of werkomschrijving;
- op welke criteria het gekeurd moet worden; vaak is dit een NEN-norm of een speciale eis die in de omgevingsvergunning staat vermeld;
- met welke frequentie of op welke momenten er gekeurd moet worden; dit kan het geval zijn bij meerdere leveringen zoals van baksteen, natuursteen of leien;

- welke keuringsmethode toegepast moet worden; soms vermeld in NPR of NEN-norm, soms geldt een protocol zoals de visuele keuring van leien;
- wie de keuring moet uitvoeren; dit kan personeel van de hoofdaannemer zijn, maar kan ook uitbesteed zijn aan een ter zake deskundige of voorbehouden aan de adviseur of architect;
- wat er is gebeurd met de resultaten van de keuring. Bij een positieve uitslag kan de constructie aangebracht worden, materiaal worden verwerkt of de gekozen afwerking worden uitgevoerd. Bij een negatieve uitslag de getroffen maatregel beschrijven zoals nieuwe levering, afvoeren bouwplaats etc.;

De keuringsmomenten worden in de overallplanning opgenomen. De keuringsresultaten worden aantoonbaar vastgelegd in een verslag. Zie de formats met toelichting in Bijlage 6 en 7.

7.1.6 Meer- en minderwerk

De certificaathouder legt de werkwijze bij meer- en minderwerk vast. Het volgende wordt hierbij vastgelegd:

- signaleren van meer- en minderwerk;
- vastleggen van de specificaties en bedragen;
- goedkeuren van meer- en minderwerk door opdrachtgever of diens vertegenwoordiger volgens de afgesproken procedure;
- wijze van afhandeling;
- meer- en minderwerkstaten van het gehele project.

7.2 Uitvoering

7.2.1 Algemeen

Tijdens de overdracht conformeert het uitvoeringsteam zich met de uitgangspunten die door de werkvoorbereiding zijn geformuleerd. Bij voorgenomen wijzigingen in de uitvoeringswijze ten opzichte van de uitgangspunten vindt er afstemming plaats met de opdrachtgever of diens vertegenwoordiger.

De volgende aspecten worden beheerd en beheerst tijdens de uitvoering:

- projectdossier zoals omschreven onder par. 7.1.1;
- projectplan zoals omschreven onder par. 7.1.2;
- [borgingsplan zoals omschreven onder par. 7.1.3.](#)
- [werkplannen zoals omschreven onder par. 7.1.4;](#)
- [keuringsplannen zoals omschreven onder par. 7.1.5;](#)
- meer- en minderwerk zoals omschreven onder par. 7.1.6.

7.2.2 Afstemming bevindingen en coördinatie

De certificaathouder stemt de werkzaamheden steeds af op de bevindingen tijdens de voortgang en houdt daarbij rekening met onvoorziene zaken.

De werkzaamheden komen overeen met de eerder gemaakte werkvoorbereiding, behoudens onverwachte bevindingen tijdens de voortgang. Tijdens de uitvoering wordt gezorgd voor een zo tijdig mogelijke [aantoonbare signalering van onverwachte bevindingen. Stemt af met de opdrachtgever over te treffen maatregelen of acties.](#)

De certificaathouder coördineert de werkzaamheden van eigen- en ingeleend personeel en onderaannemers. Hij stuurt de werkzaamheden aan op een wijze die overeenkomt met eisen aan de deelnemers van de keten die in de relevante uitvoeringsrichtlijnen worden gesteld. Voor zover relevant stemt hij af met [alle vakdisciplines die bij de uitvoering betrokken zijn.](#)

Verantwoording van bevindingen, werkzaamheden en gemaakte keuzes gebeurt voortdurend met een nauwkeurige, analytische en kritische documentatie:

- toegepaste technieken en materialen zijn herleidbaar;
- de aangetroffen situatie is vastgelegd;
- ontmantelde delen kunnen weer op de juiste wijze herplaatst worden.

De certificaathouder draagt er zorg voor dat de uitvoeringswijze en de werkzaamheden overeenkomen met de best beschikbare techniek ('best practice'). Hij houdt hierbij rekening met de bijzonderheden, het motto en de beperkingen van het werk of stelt deze uitvoeringstechniek ten minste aantoonbaar als serieuze optie voor aan de opdrachtgever.

7.2.3 Uitvoeringsrichtlijn 3001 Historische houtconstructies

De werkzaamheden op de bouwplaats worden uitgevoerd volgens Uitvoeringsrichtlijn 3001 Historische houtconstructies.

Voor een juiste beoordeling is timmerwerk in uitvoering gebaseerd op deze richtlijn.

Voor het aanleveren van historisch timmerwerk geldt Uitvoeringsrichtlijn 4001 'Historisch timmerwerk'.

7.2.4 *Uitvoeringsrichtlijn 4003 Historisch metselwerk*

De werkzaamheden op de bouwplaats worden uitgevoerd volgens de Uitvoeringsrichtlijn 4003 Historische metselwerk.

Voor een juiste beoordeling is metselwerk in uitvoering gebaseerd op deze richtlijn.

7.2.5 *Overige uitvoeringsrichtlijnen*

Werkzaamheden van andere vakdisciplines waarvoor een uitvoeringsrichtlijn door ERM is vastgesteld, worden aantoonbaar uitgevoerd volgens die uitvoeringsrichtlijn.

8 EISEN AAN DE PRODUCTEN

Bij het gebruik van producten en grondstoffen gelden de volgende eisen:

- Producten en grondstoffen voldoen aan de eisen in de specificaties in geharmoniseerde bouwproductnormen.
- Er wordt gewerkt volgens de eisen aan de producten zoals genoemd in de uitvoeringsrichtlijnen, beheerd door ERM.
- Er wordt rekening gehouden met de strekking van voorgeschreven normbladen, praktijkrichtlijnen of beoordelingsrichtlijnen en verwerkingsvoorschriften voor zover deze niet in strijd zijn met de uitgangspunten zoals genoemd in par. 6.1.
- Prestaties, vormgeving, detailleringen, technieken, kleurstelling en duurzaamheid mogen niet in strijd zijn met eventuele voorwaarden in een verleende vergunning, of met eventuele voorwaarden die het bevoegd gezag heeft gesteld.
- Prestaties, vormgeving, detailleringen, technieken, kleurstelling en duurzaamheid mogen niet in strijd zijn met subsidie- en uitvoeringsvoorwaarden die eventueel van toepassing zijn.
- Voor zover de principes zoals omschreven in paragraaf 6.1 het toelaten, dient bij de keuze van materialen gekozen te worden voor materialen met een aantoonbaar verantwoorde herkomst (zoals hout met een FSC- of PEFC-certificaat).

9 EISEN AAN HET KWALITEITSZORGSTEEEM

9.1 Algemeen

De aanvrager dient een actueel en doeltreffend functionerend systeem voor interne kwaliteitsbewaking (IKB) te hebben ingevoerd.

Dit IKB waarborgt aantoonbaar dat de materialen, werkzaamheden, omstandigheden en resultaten bij voortdurend voldoen aan de vastgestelde eisen. Het systeem regelt ten minste de onderwerpen die zijn aangegeven in de 'Checklist Bouwplaats-inspecties' (zie Bijlage 4) op een manier die toegesneden is op restauratie en herbestemming als bouwkundig hoofdaannemer, met in achtname van door ERM beheerde uitvoeringsrichtlijnen.

Het kwaliteitszorgsysteem en de gang van zaken in de praktijk dienen met elkaar te corresponderen en moeten voortdurend worden aangepast aan gewijzigde omstandigheden, voorschriften en voortschrijdende inzichten.

Het kwaliteitszorgsysteem heeft verder tot doel de bedrijfsvoering te verbeteren.

De certificaathouder heeft ten minste procedures vastgelegd in zijn kwaliteitszorgsysteem wat betreft:

- a. Interne audits (waaronder ook projectcontroles);
- b. Vakbekwaamheid/scholing;
- c. Onderhoud van het kwaliteitszorgsysteem;
- d. Ketenkwaliteit (uitbesteding/onder aanneming/inhuur);
- e. Corrigerende maatregelen bij geconstateerde afwijkingen;
- f. Behandeling van klachten.

9.2 Verantwoordelijkheid

Het kwaliteitsbeleid maakt een volwaardig en samenhangend onderdeel uit van het bedrijfsbeleid en de directieverantwoordelijkheid.

9.3 Managementreview

De certificaathouder evalueert periodiek het beleid en het functioneren van het kwaliteitszorgsysteem. Dit gebeurt ten minste eenmaal per jaar in de vorm van een managementreview door het management en de kwaliteitscoördinator.

In de managementreview worden de volgende zaken opgenomen:

- een statusbepaling met betrekking tot het halen van de doelstellingen die in het beleid (paragraaf 4.6) zijn omschreven;
- een beoordeling van de werking van het kwaliteitszorgsysteem.

In ieder geval wordt hierbij de volgende informatie voor een analyse gebruikt:

- rapportages van interne en externe audits;
- klachtenbehandeling en registraties;
- projectevaluaties;
- opleverpunten;
- geconstateerde tekortkomingen, verbeterpunten en aandachtspunten;
- (de realisatie van) beleidsplannen;
- (de realisatie van) opleidingsplanning;
- klanttevredenheidsverklaringen.

9.4 Verantwoordelijkheden en bevoegdheden

De procedures, taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle medewerkers zijn door de certificaathouder op een heldere wijze beschreven.

Voor iedere werknemer zijn de volgende aspecten beschreven:

- de positie in de organisatie inclusief de hiërarchische verhoudingen;
- de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden die behoren bij de functie;
- vereiste opleidingen, scholing en vakbekwaamheden (ervaring).

Bij welk van deze aspecten het zwaartepunt ligt, is afhankelijk van de functie of categorie (UTA of CAO) waaronder de medewerker valt. De werknemer heeft aantoonbaar kennis genomen van wat er van hem of haar wordt verwacht.

9.5 Kwaliteitscoördinator

De directie heeft binnen het bedrijf een kwaliteitscoördinator aangewezen met voldoende gezag, bevoegdheden en verantwoordelijkheden om invulling te geven aan deze functie. De kwaliteitscoördinator is verantwoordelijk voor het beheer en de invoering van het kwaliteitszorgsysteem.

9.6 Interne audits

De certificaathouder heeft een procedure waarin de interne audits beschreven zijn. In deze procedure is in ieder geval het volgende opgenomen:

- een auditplanning waarin voor het actuele jaar alle interne toetsen zijn opgenomen. Minimaal een toets 1 x per jaar bij werken in uitvoering;
- wie verantwoordelijk is voor een correcte uitvoering van deze procedure. Deze persoon is ook aangesteld om de interne audits te initiëren;
- de vereiste specifieke vaardigheden en kennis van degene die de interne audits uitvoert. Voor zover deze niet over de restauratie-specifieke kennis beschikt moet hierin op andere wijze worden voorzien;
- de verslaglegging van bouwplaats-inspecties, die minimaal de aspecten bevat zoals vastgelegd in Bijlage 4: Checklist bouwplaats-inspecties. De verslaglegging geschiedt op een eenduidige wijze;
- hoe wordt omgegaan met afwijkingen en voorstellen tot verbetermaatregelen.

De resultaten van de interne audits wordt evenals de uiteindelijk gemeten effectiviteit van de genomen maatregelen gebruikt als input voor de managementreview.

9.7 Beheersing van documenten en gegevens

De certificaathouder heeft aantoonbaar een procedure voor het regelen en beheersen van documentenbeheer.

Deze beoordelingsrichtlijn onderscheidt vier groepen documenten/gegevens:

- financiële documenten/gegevens;
- projectdocumenten en -gegevens;
- personeelsdossiers, en
- kwaliteitsdocumenten, gegevens en registraties.

Het bedrijf geeft per groep aan welke documenten/gegevens op formele gronden bewaard moeten worden.

Ten behoeve van traceerbaarheid en versiebeheer zijn een heldere codering, indexering en archivering vereist.

In het kwaliteitszorgsysteem is opgenomen:

- de beoordeling van nieuwe en gewijzigde documenten op geschiktheid en doelmatigheid en de goedkeuring daarvan door daartoe bevoegde personen;
- de aard van de wijzigingen in documenten;
- de wijze van distributie;
- de traceerbaarheid en de identificeerbaarheid van de documenten/gegevens;
- de vastgestelde bewaartermijn van de documenten/gegevens;
- de verwijdering van vervallen gegevens;
- het vermijden van onterecht gebruik van het logo Erkende Restauratiekwaliteit ([zie voor richtlijnen wat betreft het gebruik hiervan de website van Stichting ERM](#)).

Dit geldt zowel voor papieren documenten als voor alle andere informatiedragers.

9.8 Behandeling van klachten en afwijkingen

De certificaathouder heeft een procedure voor een goed functionerende klachtenregistratie en -behandeling als onderdeel van het systeem voor interne kwaliteitsbewaking (IKB). Ook is omschreven hoe de certificaathouder toezicht houdt op de voortgang van de ondernomen corrigerende en preventieve maatregelen. Per klacht is het volgende opgenomen:

- hoe de klacht is geanalyseerd en afgehandeld en wanneer;
- een expliciet onderscheid tussen afwijkingen die binnen het bedrijf of tijdens het project worden gesignaleerd of afwijkingen die op een later moment door externen wordt geconstateerd.

De gemelde gebreken, afwijkingen en klachten en de hiervan gemaakte inhoudelijke analyse dienen als input voor de managementreview.

9.9 Meetmiddelen

De certificaathouder heeft de relevante meetmiddelen om in eigen beheer de kwaliteitsaspecten te bewaken van de punten zoals vermeld in URL 3001 Historische houtconstructies en URL 4003 Historisch metselwerk.

9.10 Samenwerking

Als de certificaathouder voor de uitvoering van een restauratieproject de samenwerking aangaat met een niet-gecertificeerd bedrijf, dan dient dit te gebeuren onder de werking van deze certificatieregeling. Voor dit project gelden dan de volgende eisen:

1. Het kwaliteitssysteem van het gecertificeerde restauratiebouwbedrijf is van toepassing op het project.
2. De eisen van de certificatieregeling zijn integraal van toepassing op de relevante onderdelen van het project en de certificaathouder kan aantonen dat hieraan wordt voldaan.
3. Het gecertificeerde restauratiebouwbedrijf heeft de beslissingsbevoegdheid en verantwoordelijkheid over alle restauratieve onderdelen van het project.

9.11 Externe kwaliteitsbewaking

De certificaathouder neemt actief deel aan toetsen die door of namens de certificerende instelling worden uitgevoerd. De certificaathouder verleent de certificerende instelling hierbij alle mogelijkheden om personeel te bevragen, documenten in te zien en zich op de hoogte te stellen van gekozen werkwijzen.

BIJLAGE 1: Begrippen en definities

Algemene begrippen en definities

<i>Adviseur</i>	Deskundige gericht op de instandhouding van het monument ten aanzien van bouwtechnische en/of bouwhistorische aspecten. ¹⁰
<i>Architect, Restauratie-architect</i>	In restauratie gespecialiseerde architect, die is ingeschreven in het Architectenregister, beheerd door de Bureau Architectenregister (BA) of een daarmee vergelijkbaar register in een lidstaat van de EU. ¹¹
<i>Certificaat</i>	De kwaliteitsverklaring zoals deze wordt afgegeven aan de certificaathouder door een certificerende instelling (CI) die erkend is door de Raad voor Accreditatie.
<i>Certificaathouder</i>	Rechtspersoon (bedrijf of zelfstandige) die voldoet aan de eisen van een beoordelingsrichtlijn / uitvoeringsrichtlijn en door een certificerende instelling met regelmaat hierop wordt getoetst.
<i>Certificerende instelling</i>	De instelling die aan de hand van de uitgevoerde toetsen een certificaat verstrekt aan een erkend restauratiebouwbedrijf. De certificerende instelling is voor het werkterrein 'bouw' van NEN-EN-ISO/IEC 17065 (certificatie van processen en producten) geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie ¹² .
<i>Compatibiliteit</i>	Mate waarin de eigenschappen van het nieuwe materiaal is afgestemd op het bestaande. Een ingreep of behandeling mag geen schade (in technische of esthetische zin) toebrengen aan het aanwezige historische materiaal. De ingreep zelf dient binnen die randvoorwaarden zo duurzaam mogelijk te zijn.
<i>Competentie</i>	Aangetoond vermogen om kennis, vaardigheden en/of houding en persoonlijke kwaliteiten in voorkomende situaties op adequate, doelbewuste en gemotiveerde wijze proces- en resultaatgericht toe te passen.
<i>Conserveren</i>	Werkzaamheden aan (onderdelen van) een gebouw of object om verval te stoppen of dreigende aantasting te voorkomemogelijk handhaven van de aangetroffen staat.
<i>Demonteren</i>	Zie ontmantelen
<i>Externe Kwaliteitsbewaking (EKB)</i>	Beoordeling door een certificerende instelling of het systeem van interne kwaliteitsbewaking en de uitvoeringspraktijk van het monumentenadviesbureau aan de eisen van de BRL 3000 Erkend Restauratie Bouwbedrijf voldoet.
<i>Fabrikant</i>	Een natuurlijke of rechtspersoon die een bouwproduct vervaardigt of laat ontwerpen of vervaardigen, en dat product onder zijn naam of merknaam verhandelt.

¹⁰ Bij voorkeur een adviesbureau dat voldoet aan de EMA-criteria. Adviesbureaus die erkend zijn op basis van BRL 2000 EMA, voldoen aan de deskundigheidseisen die gelden voor het realiseren van de door ERM voorgestane restauratiekwaliteit.

¹¹ Bij voorkeur een architectenbureau dat voldoet aan de criteria voor Erkend Restauratie-Architectenbureau. Architectenbureaus die erkend zijn op basis van de BRL 1000, voldoen aan de ambities en uitgangspunten die gelden voor het realiseren van de door ERM voorgestane restauratiekwaliteit.

¹² Indien het een certificerende instelling uit een andere lidstaat binnen de Europese Unie betreft, dient deze geaccrediteerd te zijn door een accreditatie-instelling die door de betreffende lidstaat is aangewezen.

<i>Fte</i>	Zie mensjaar.
<i>Herbehandelbaarheid</i>	Herbehandelbaarheid betekent dat wanneer de behandeling is gedegradeerd tot een niet-acceptabel niveau, het mogelijk moet zijn om een nieuwe behandeling aan te brengen.
<i>Hoofdaannemer</i>	Een organisatie in het maatschappelijk verkeer die zelfstandig en voor eigen rekening en risico een bedrijf voert, eventueel met inschakeling van onderaannemers.
<i>Imiteren</i>	Vervaardigen van een nieuw onderdeel in de oorspronkelijke vorm, met gebruikmaking van oorspronkelijke of modernere materialen. Dit kan met dezelfde (oorspronkelijke) of andere verbindingstechnieken.
<i>Instandhouding</i>	Het proces van voorbereiding en uitvoering, gericht op het fysiek handhaven en laten functioneren van gebouwen of objecten en hun onderdelen, door middel van conserveren, onderhouden, repareren, kopiëren, imiteren en verbeteren.
<i>ISO 9001</i>	NEN-EN-ISO 9001:2015
<i>Karakteristiek gebouw of object</i>	Een gebouw of object, dat niet als monument is beschermd, maar een kenmerkend onderdeel vormt van een stads- of dorpsgezicht (naar het oordeel van burgemeester en wethouders).
<i>Klein bedrijf</i>	Erkend restauratiebouwbedrijf dat gemiddeld ten minste 2 fte eigen medewerkers werkzaam heeft in de restauratie van monumenten. Dit komt tot uiting op het certificaat.
<i>Kopiëren</i>	Vervaardigen van een nieuw onderdeel in oorspronkelijke vorm met gebruikmaking van oorspronkelijke verbindingstechnieken en oorspronkelijke of gelijke/gelijksoortige materialen.
<i>Kwalificatie</i>	Bewijs van persoonlijke eigenschappen, opleiding, training en/of werkervaring.
<i>Kwaliteitsborger</i>	Onafhankelijke gecertificeerde persoon die voldoet aan de eisen zoals genoemd in de Wkb en het borgingsplan voor de uitvoering van de werkzaamheden vaststelt.
<i>Mensjaar</i>	Uitgedrukt in uren, hiervoor wordt aangehouden 200 werkdagen à 8 uur = 1.600 uur per jaar.
<i>Midden- en grootbedrijf</i>	Erkend restauratiebouwbedrijf dat gemiddeld ten minste 7 fte eigen medewerkers werkzaam heeft in de restauratie van monumenten. Dit komt tot uiting op het certificaat.
<i>Monument</i>	Een onroerend goed (gebouw of object) dat als beschermd is geregistreerd door rijk, provincie of gemeente. Onder monumenten vallen ook gebouwen en objecten die voorbescherming als monument genieten.
<i>Onderhouden</i>	Werkzaamheden aan (onderdelen van) een gebouw of object met als doel het behoud van materiaal en uitstraling, om zo ingrijpende werkzaamheden te voorkomen. Onderhoudswerkzaamheden worden in principe met een regelmatig interval uitgevoerd en voorzien in een periodiek voorzienbare behoefte.

<i>Ontmantelen</i>	Als ontmantelen (of demonteren) worden alle activiteiten aangemerkt waarbij constructies uit elkaar genomen, materialen worden weggenomen of afwerkingen worden afgenomen, om zo veel mogelijk te worden hergebruikt.
<i>Opdrachtgever</i>	De opdrachtgever van het bedrijf, in het geval van een hoofdaannemer is dit doorgaans de principaal in het bouwproces, eventueel vertegenwoordigd door zijn architect of adviseur.
<i>Prestatie</i>	De mate waarin een eigenschap (bijvoorbeeld sterkte of waterdichtheid) voldoet aan de eis, uitgedrukt in een grenswaarde en gemeten, berekend of beproefd volgens de bij de eis behorende bepalingmethode ¹³
<i>Proefstuk</i>	Een representatief voorbeeld op welke wijze het uit te voeren werk wordt geconserveerd, gerepareerd, gekopieerd, geïmiteerd of verbeterd met materialen in de juiste kwaliteit, vorm en samenstelling
<i>Renoveren</i> ¹⁴	Het vernieuwen van (onderdelen van) een gebouw of object om het te laten voldoen aan eigentijdse eisen op het gebied van: veiligheid, functionaliteit, comfort en duurzaamheid (waaronder milieubelasting). Daaronder valt: verbeteren.
<i>Reconstrueren</i>	Het in een vroegere verschijningsvorm terugbrengen.
<i>Repareren</i>	Het uitvoeren van plaatselijke herstelwerkzaamheden waarbij zo weinig mogelijk materiaal wordt vervangen, veranderd of toegevoegd, met gebruikmaking van oorspronkelijke of modernere reparatiematerialen.
<i>Restauratie</i>	Het onderhouden, herstellen, aanpassen, verbeteren of in de oorspronkelijke staat terugbrengen van (onderdelen van) gebouwen of objecten met monumentenstatus dan wel met een duidelijke cultuurhistorische waarde.
<i>Restaureren</i>	Het uitvoeren van herstelwerkzaamheden aan (onderdelen van) gebouwen of objecten met monumentenstatus dan wel met een duidelijke cultuurhistorische waarde, die verder gaan dan normaal onderhoud en tot doel hebben het gebouw in goede staat te brengen met behoud van cultuurhistorische waarden. Daaronder vallen: conserveren, repareren, kopiëren, imiteren en verbeteren.
<i>Uitvoeringsrichtlijn (URL)</i>	Een document met uitvoeringstechnieken, methoden en de technische specificaties van materialen, gebruik van producten, verbindingen etc. Een uitvoeringsrichtlijn valt altijd onder een Beoordelingsrichtlijn en moet altijd in samenhang hiermee gelezen worden.
<i>Slopen</i>	Als slopen worden alle activiteiten aangemerkt waarbij materiaal vernietigd of zodanig verwijderd wordt, dat het niet meer ter plaatse voor hergebruik in aanmerking komt.

¹³ Deze definitie wijkt af van de definitie in de Bouwproducten Verordening (CPR). Wanneer een 'prestatie conform CPR' wordt bedoeld, dan wordt dit vermeld.

¹⁴ Onder renoveren wordt in het algemeen verstaan: het grondig opknappen en moderniseren van oude woningen, gebouwen of wijk. In de restauratiesector wordt renoveren ook wel gebruikt voor het opknappen van historische gebouwen zonder monumentenstatus. 'Restauratieprojecten' bij een monument of cultuurhistorisch belangrijk gebouw omvatten in toenemende mate ook werkzaamheden die als renovatie gekenschetst kunnen worden. Vooral ook wanneer er sprake is van ander of intensiever gebruik. Bijvoorbeeld werkzaamheden rond het isoleren en het gebruik van uit energetisch oogpunt betere installaties.

<i>Verbeteren</i> ¹⁵	Het vervaardigen van een nieuw onderdeel in oorspronkelijke of aangepaste vorm, met gebruikmaking van oorspronkelijke of modernere materialen, waarbij de prestaties worden verbeterd ten aanzien van: veiligheid, functionaliteit, comfort of duurzaamheid (waaronder milieubelasting). Dit kan met gebruikmaking van dezelfde (oorspronkelijke) of andere verbindingstechnieken.
<i>Vernieuwen</i>	Het vervangen van het bestaande voor een nieuw vervaardigd onderdeel in een oude vorm. Vernieuwen kan door kopiëren, imiteren of verbeteren.
<i>Vervangen</i>	Het door nieuw gelijk(soortig) materiaal vervangen van een totaal aangetast onderdeel dat niet meer te conserveren, te repareren of opnieuw te gebruiken is.
<i>Voorbescherming</i>	Voorbescherming houdt in dat het vergunningenstelsel van de Erfgoedwet (voor archeologische monumenten) respectievelijk de Omgevingswet (voor andere dan archeologische monumenten) gedurende de procedure tot aanwijzing als beschermd monument van overeenkomstige toepassing is.
<i>Waardestelling</i>	Het vaststellen van de culturele waarde (monumentale waarden) van gebouw of bouwdeel. Het beargumenteert waarom bepaalde bouwdelen het behouden waard zijn. Hierbij worden vijf hoofdcriteria gehanteerd: cultuurhistorische waarden, architectuur- en kunsthistorische waarden, situationele en ensemblewaarden, gaafheid en herkenbaarheid, en zeldzaamheid.
<i>Werkplan</i>	Een plan van aanpak (omschreven planning en werkwijze) voor in ieder geval de risicovolle en restauratie-specifieke onderdelen van het werk.

Specifiek voor deze BRL geldende begrippen en definities

<i>Aandachtspunt</i>	Een afwijking die wordt geconstateerd op punten die niet van invloed zijn op de kwaliteit van het restaureren of die geen direct risico betekenen voor het object.
<i>Auditor</i>	De ter zake deskundige die in opdracht van de certificerende instelling de toetsen uitvoert voor het verkrijgen of behouden van het certificaat, zie hoofdstuk 11.
<i>Beëindiging certificaat</i>	De definitieve intrekking van het certificaat door faillissement of na schorsing. Bij het opnieuw verkrijgen van het certificaat volgt een compleet toelatingsonderzoek
<i>Beoordelingsrichtlijn</i>	De richtlijn die de procedure voor het verkrijgen van het certificaat beschrijft, algemene eisen aan het proces; uit te voeren projecten en toe te passen producten beschrijft. Eisen stelt aan het kwaliteitszorgsysteem en de externe kwaliteitsbewaking.
<i>Controletoets</i>	Tussentijdse toets of audit waarin een auditor of auditteam van de certificerende instelling nagaat of de certificaathouder nog aan de eisen van de BRL en URL voldoet en het certificaat voortgezet kan worden.
<i>Duurzaamheid</i>	Het behoud van eigenschappen onder de dynamische omstandigheden van de beoogde toepassing.

¹⁵ Zie ook het begrip Renoveren. 'Renoveren' betrekking op het gebouwniveau en 'Verbeteren' op onderdeelniveau.

<i>Eigen personeel</i>	Personeel direct in dienst van het gecertificeerde bedrijf c.q. de bedrijfsunit. Daaronder valt personeel dat in juridische zin bij een moeder- of zusterbedrijf in dienst is, maar in praktische zin als werknemer van het gecertificeerde bedrijf functioneert. Leerlingen vallen niet onder de noemer 'eigen personeel', ook niet als deze ingeleend zijn.
<i>Herbestemmen</i>	Het geschikt maken van geregistreerde monumenten en karakteristieke gebouwen en complexen voor (een) nieuwe functie(s) met zo veel mogelijk behoud van aanwezige cultuurhistorische waarden.
<i>Herhalingstoets</i>	Eerste toets of audit van een nieuwe toets cyclus van drie jaar waarin een auditteam van de certificerende instelling met verschillende auditoren nagaat of de certificaathouder nog voldoet aan de eisen van de BRL en het certificaat voortgezet kan worden. Een succesvol afgelegde herhalingstoets leidt tot een verlenging van het certificaat.
<i>Hoofdproces</i>	Het geheel aan logisch opeenvolgende bedrijfsactiviteiten dat vanaf een initiatief leidt tot een gerealiseerd product of project.
<i>Klant</i>	Eigenaar of beheerder van het monument. Werkzaamheden aan een monument gebeuren niet alleen in het belang van de eigenaar of opdrachtgever, maar ook in het belang van het monument en de samenleving, in dit geval vertegenwoordigd door bijvoorbeeld de architect, de vergunningverlener, de subsidieverstrekker en gespecialiseerde overheidsdiensten.
<i>Kwaliteitszorgsysteem</i>	Dit systeem waarborgt dat bedrijfsprocessen, materialen, methoden, omstandigheden en resultaten bij voortduring voldoen aan in de BRL en URL vastgestelde eisen en aan de erbij horende rapportages.
<i>NEN-EN-ISO 9001</i>	NEN-EN-ISO 9001:2015.
<i>Nevenaannemer</i>	Een gespecialiseerd bedrijf, dat niet onder verantwoording en gezag van de hoofdaannemer valt.
<i>Onderaannemer</i>	Een gespecialiseerd bedrijf, dat onder gezag en verantwoording van de hoofdaannemer valt en op basis van een schriftelijke opdracht bepaalde werkzaamheden uitvoert.
<i>Projectplan</i>	Een document dat de planmatige samenhang beschrijft van de specifieke maatregelen, voorzieningen en volgorde van activiteiten die nodig zijn voor de realisatie en de kwaliteitszorg van een project.
<i>Restauratiebouwbedrijf</i>	Een natuurlijke persoon of rechtspersoon die conform de wettelijke bepalingen zelfstandig en voor eigen rekening en risico het bedrijf uitoefent van hoofdaannemer gespecialiseerd in de bouwkundige restauratie. Draagt als organisatie in het maatschappelijke verkeer de eindverantwoordelijkheid en het eindrisico voor het integraal realiseren en coördineren van volledige restauratieprojecten met inschakeling van onderaannemers. Is als hoofdaannemer vertrouwd met het restaureren van monumenten op basis van bestendige eigen kennis, ervaring en specialiteit. Investeert als prominent onderdeel in de visie, het beleid, de bedrijfsvoering, de continuïteit en de communicatie van het bedrijf en die als onderneming in de hiervoor benodigde kennisuitwisseling, vaardigheden, kwaliteitszorg en samenwerking.

<i>Scholingsplan</i>	Een periodiek te actualiseren document (ten minste voor 2 jaar) dat beschrijft welke kennis en kunde binnen het bedrijf aanwezig is, hoe deze kennis en ervaring op peil te houden, uit te wisselen en over te dragen, welke behoeften, tekorten, verbeterpunten en aandachtspunten er bestaan en hoe deze in te vullen, als uitvloeisel van het beleidsplan met de strategische- en operationele doelstellingen van het bedrijf en toegespitst op de bijzonderheden van het uit te voeren restauratiewerk.
<i>Schorsing certificaat</i>	Het opschorten is een gevolg van: 1. onvoldoende kunnen toetsen tijdens een audit van de URL 3001 Historische houtconstructies of de URL 4003 Historisch metselwerk; 2. vijf of meer tekortkomingen, zie par. 10.4 tabel 1 Sanctiebeleid
<i>Tekortkoming</i>	Een afwijking die moet leiden tot direct te nemen maatregelen naar aanleiding van een audit.
<i>Toelatingsonderzoek/ initiële audit</i>	Eerste toets of audit waarin een auditteam van de certificerende instelling nagaat of een certificaathouder aan de eisen van de BRL en URL voldoet. Een succesvol verlopen toelatingsonderzoek leidt tot een certificaat.
<i>Verbeterpunt</i>	Een minder ernstige afwijking dan een tekortkoming, die moet leiden tot preventieve maatregelen binnen een af te spreken termijn naar aanleiding van een audit.
<i>Waarschuwing</i>	Een schriftelijke mededeling van de certificerende instelling waarin de gevolgen worden gemeld als binnen een gestelde termijn geen afdoende maatregelen zijn of worden getroffen om tekortkomingen op te heffen en verbeterpunten uit te voeren.

BIJLAGE 2: Modeltekst certificaat

Nummer	Nummer + versie	Vervangt	Nummer+versie
Uitgegeven	JJJJ-MM-DD	Eerste uitgave	JJJJ-MM-DD
Geldig tot	JJJJ-MM-DD		

Certificaat

Erkend Restauratie Bedrijf

Type (*): Klein bedrijf / Midden- en grootbedrijf

Werkterrein (*): Algemeen werkend / Waterbouwkundige werken

CI heeft vastgesteld dat het door

Bedrijfsnaam

Gehanteerde kwaliteitssysteem en de toepassing daarvan voldoen aan BRL 3000 “Erkend Restauratiebouwbedrijf” met bijbehorende uitvoeringsrichtlijnen URL 3001 “Historische Houtconstructies” en URL 4003 “Historisch Metselwerk”

Handtekening CI

Naam CI

Nadere informatie over het certificaat en de van toepassing zijnde eisen uit BRL 3000 Erkend Restauratiebouwbedrijf” met bijbehorende uitvoeringsrichtlijnen URL 3001 “Historische Houtconstructies” en URL 4003 “Historisch Metselwerk” kunt u opvragen bij de gecertificeerde onderneming.

De BRL 3000 “Erkend Restauratiebouwbedrijf” met bijbehorende uitvoeringsrichtlijnen URL 3001 “Historische Houtconstructies” en URL 4003 “Historisch Metselwerk” worden beheerd door de Stichting Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg.

Dit certificaat bestaat uit 1 pagina.

Certificaathouder

Naam

Bedrijfsunit

Postcode Plaats

Postadres

Postcode Plaats

Tel.

E-mail

* invullen wat van toepassing is.

BIJLAGE 3: Model puntenscore scholing, kennis en ervaring

Deze bijlage hoort bij paragraaf 4.1

Bedrijf:

Jaar:

Totaal aantal fte's:

Aantal fte's is bepalend voor het aantal punten dat gescoord moet worden in het scholingsplan.

In dit puntenstelsel kan elke vorm van scholing gewaardeerd worden:

Erfgoedopleidingen: 2 punten voor opleiding van 1 jaar; 4 punten voor opleiding van 2 jaar (per jaar 2 punten); 6 punten voor opleiding langer dan 2 jaar (opleiding in blokken per jaar 2 punten) en na een voltooide opleiding nog 2 jaar elk jaar 2 punten.

Leerlingen bouwopleidingen 1 punt, na voltooide opleiding 2 jaar elk jaar 1 punt

Stagiaires in betreffende jaar 1 punt.

Cursussen en praktijktrainingen 1 punt.

Workshops en toolbox-meetings 0,5 punt.

Kennisbijeenkomsten 0,5 punt.

Stel: een bedrijf heeft 20 werknemers (totaal 12 fte) die overwegend in onderhoud en restauratie werkzaam zijn. Voor elke werknemer wordt per jaar 1 punt gerekend. Dit betekent dat het bedrijf aantoonbaar elk jaar binnen het scholingsplan 12 punten moet realiseren.

Voorbeeld van een scholingsplan in het puntenstelsel				
<i>Hieronder een uitgewerkt voorbeeld voor een restauratiebouwbedrijf met 20 werknemers (totaal 12 fte): 2024 is actueel, 2025 en verder is een doorkijkje naar de toekomst. Het gaat erom de scholingsactiviteiten te plannen en dit per jaar te actualiseren.</i>				
Scholing	2024	2025	2026	2027
Opleiding Post-HBO (2 jaar)	2 punten	2 punten	2 punten	
Leergang Innovatief en Energiebesparend Restaureren – HAN (1 jaar)			2 punten	2 punten
Opleiding Professional Restauratie (2 jaar)		2 punten	2 punten	2 punten
Opleiding Restauratie-timmeren (1 jaar)	1 punt	1 punt	1 punt	
Opleiding Restauratie-metselen (1 jaar)	1 punt	1 punt	1 punt	
Leerling timmeren /metselen BBL (2 x)		2 punten	2 punten	2 punten
Stagiaire Middenkader / HBO (1 x)	1 punt		1 punt	
Cursussen NRC / GRC / RIBO	4 x 1 punt	2 x 1 punt	3 x 1 punt	3 x 1 punt
Workshops NRC / GRC / RIBO	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt
Praktijktrainingen	4 x 1 punt	2 x 1 punt	2 x 1 punt	2 x 1 punt
Kennisbijeenkomsten	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt
Toolbox-meeting restauratie (NCE)	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt	2 x 0,5 punt
Totaal	16 punten	15 punten	19 punten	14 punten

BIJLAGE 4: Checklist Bouwplaatsinspecties

Deze bijlage hoort bij paragraaf 9.6.

Deze checklist geeft vorm en inhoud aan wat als eis ten aanzien van bouwplaatsinspecties is geformuleerd in paragraaf 9.6.

ALGEMENE TOELICHTING

Interne kwaliteitsbewaking is een integraal onderdeel van de bedrijfsvoering. Hieronder de meest belangrijke restauratie specifieke punten die toetsbaar en aantoonbaar aan de orde dienen te komen bij uitgevoerde bouwplaats inspecties. Deze kunnen aangevuld worden met de eigen bedrijfsspecifieke toetspunten en verwerkt worden in het eigen kwaliteitshandboek. Hieronder zijn de toetspunten weergegeven, met de scores en een kolom voor aanvullende opmerkingen en waarnemingen.

Betekenis van de beoordeling van de bevindingen per toetspunt

- 0. Voldoet niet – tekortkoming (T)
- 1. beoordeeld of niet aan de orde Voldoet enigszins – verbeterpunt (V)
- 2. Voldoet – mogelijk een aandachtspunt (A)
- 3. Voldoet ruimschoots
- x. Niet

Gegevens object en controle	
Object + adres, plaats:	
Controle uitgevoerd door:	
Datum:	

Opnamen voor de start van het werk		
Toetspunten	Score	Opmerkingen en waarnemingen
Voor zover relevant, is de cultuurhistorische waarde bepaald of een bouwhistorisch onderzoek of -verkenning uitgevoerd.		
Afhankelijk van de aard van de werkzaamheden is op grond van de WABO een vergunning verleend of een verklaring afgegeven door het Bevoegd Gezag door een vergunning niet noodzakelijk is. De vergunning of verklaring is aanwezig op de bouwplaats.		
Voor zover relevant is een sloopmelding gedaan bij het Bevoegd Gezag.		
Voor zover een vergunning wel vereist is, maar niet verkregen, is dit schriftelijk gemeld aan de opdrachtgever.		

Arbo-specifieke zaken		
Toetspunten	Score	Opmerkingen en waarnemingen
Er is gezorgd voor een veilige en gezonde werkplek conform de uitgevoerde Risico Inventarisatie & Evaluatie van het bedrijf.		
Steigers met toebehoren zijn aangepast op vormgeving gebouw, zoals steunberen, gewelven en plafonds.		
Kwetsbare en monumentale constructies zijn afdoende gestut tegen vervorming, verzakking of zetting.		
Eisen rond verwijderen en afvoeren van gevaarlijke stoffen, zoals kwarts, zandsteen, lood worden nageleefd, inclusief hygiënische maatregelen.		
Bij verwijderen van met bestrijdingsmiddelen behandeld hout zijn de vereiste maatregelen getroffen.		

Arbo-specifieke zaken		
Toetspunten	Score	Opmerkingen en waarnemingen
Tijdelijke opslag van gevaarlijke en chemische stoffen die vrijkomen uit het monument, is afdoende geregeld.		
Bij vooraf of naderhand aangetroffen asbest zijn alle wettelijke eisen in acht genomen. (Asbest mag niet zelf geïnventariseerd en verwijderd worden.)		

Bouwplaats en bescherming constructies		
Toetspunten	Score	Opmerkingen en waarnemingen
Het gebouw is afdoende beschermd tegen gevaren van buitenaf zoals inbraak, wateroverlast, stormschade en blikseminslag.		
Waardevolle onderdelen, constructies en afwerking in het gebouw zijn afdoende beschermd.		
Op het terrein zijn waardevolle bomen, groenelementen, verhardingen, stoepen, zerken etc. afdoende beschermd.		

Ontmanteling, documentatie en codering		
Toetspunten	Score	Opmerkingen en waarnemingen
Voor zover noodzakelijk zijn of worden waardevolle en/of monumentale onderdelen op de juiste wijze ontmanteld.		
Ontmantelde en uitgenomen waardevolle en/of monumentale onderdelen zijn of worden op de juiste wijze gedocumenteerd en gecodeerd.		
Ontmantelde en uitgenomen waardevolle en/of monumentale onderdelen zijn of worden op de juiste wijze opgeslagen en/of tijdelijk afgevoerd.		
Voor niet terug te plaatsen waardevolle en/of monumentale onderdelen is met opdrachtgever vastgelegd hoe hiermee gehandeld zal worden.		

Kwaliteit uitvoering		
Toetspunten	Score	Opmerkingen en waarnemingen
Uitvoerend personeel van hoofdaannemer, onderaannemers en nevenaannemers is geïnformeerd over de kwaliteiten, bijzonderheden en kwetsbare constructies van het monument.		
Uitvoerend, meewerkend en begeleidend personeel is qua kennis en ervaring berekend op de grootte en complexiteit van het uit te voeren werk		
Bij de werkzaamheden zijn de juiste historische technieken, materialen en afwerkingen toegepast bij het herstellen en/of vernieuwen.		
Onderaannemers voldoen aan de kwaliteitsnormen van de hoofdaannemer.		
Nevenaannemers (voor zover van toepassing) voldoen aan de kwaliteitsnormen van de hoofdaannemer en de voor hun beroepsgroep geldende erkenningsregeling.		
Uitslagen van uitgevoerde keuringen (volgens keuringsplan) zijn positief, toetsbaar en aantoonbaar.		

Te ondernemen acties n.a.v. de geconstateerde tekortkomingen, verbeter- en aandachtspunten	
Onderwerp:	Actie:

BIJLAGE 5: Overzicht van het restauratieproces (informatief)

Deze bijlage hoort bij hoofdstuk 5, 6 en 7.

Deze bijlage bevat een overzicht van stappen in het restauratieproces en vindplaatsen in de BRL

Legenda: X = verplicht

Nr		Toelichting	Documenten opnemen in projectdossier	BRL par.
TECHNISCHE EN (BOUW)HISTORISCHE OPNAME				
1	Opname			6.3
	- technische staat		x	
	- afmetingen		x	
	- vormgeving		x	
	- techniek van vervaardiging		x	
	- detaillering		x	
	- constructie		x	
	- materiaalkeuze		x	
	- kleurstelling		x	
▼				
2	Beoordelen:			6.3
	- historische waardestelling		x	
	- probleem en oorzaak		x	
	- autonome ontwikkeling		x	
	- Documenteren/onderzoek onafhankelijk deskundige	Indien noodzakelijk	x	
▼				
3	Classificatie	De keuze voor een categorie (conserveren, repareren, kopiëren, imiteren of verbeteren) gebeurt na de opname. Overheveling naar een andere categorie die leidt tot een grotere ingreep, is tijdens uitvoering van de werkzaamheden in principe niet toegestaan, tenzij overeenstemming bestaat over goede argumenten hiervoor.	x	6.3
▼				
4	Controle dossier van opdrachtgever	Voor zover de opname en analyse niet zijn verricht onder verantwoordelijkheid van de certificaathouder, onderwerpt de certificaathouder deze aan een ingangscontrole.		5.3.2 en 6.3
▼				
5	Aanvullende eisen/eigenschappen			5.3.3
	- Beoordelen aanwezige vergunningen, subsidie voorwaarden		x	
	- Vaststellen of aanvullende eisen of eigenschappen (zoals uit het Bouwbesluit 2012) geen invloed hebben op de classificatie.		x	
▼				
6	Attenderen en/of waarschuwen	Indien een opdrachtgever geen doorslaggevend gewicht toekent aan spelregels en principes in het kader van deze BRL, dan zal de certificaathouder zijn opdrachtgever hierop attenderen.	x	5.1 en 5.3.2
▼				
7	contractvorming		x	5.3
▼				
8	Opdrachtgever vraagt vergunning / meldt			5.3.3
▼				
9	Terugkoppeling verschil met opname:			6.3
	Beoordeling effecten		x	
	Beschikbaarheid alternatieven		x	
▼				
10	Opdracht bevestigen		x	5.3.5
▼				

VOORBEREIDING OP UITVOERING				
11	Kennis en technieken toereikend?	De certificaathouder stelt vast of de beschikbare kennis en technieken toereikend zijn, en zo niet, op welke wijze hij hierin voorziet.		5.4.2
▼				
12	Uitbesteding	De certificaathouder stelt vast of uitbestede werkzaamheden worden uitgevoerd onder een erkende restauratie regeling		5.3.4
▼				
UITVOERING				
13	Demonteren		x	5.4.3 en 5.5
▼				
14	Inspelen op onverwachte zaken en vondsten	De certificaathouder stemt de werkzaamheden voortdurend af op de bevindingen tijdens de voortgang, rekening houdend met onvoorziene zaken.	x	5.5 en 7.2.2
▼				
15	Vrijkomende delen bewaren	De certificaathouder voorkomt dat delen van historische waarde als afval worden behandeld. Verwijderde of vervangen delen worden bewaard als vergelijkingsmateriaal voor vervangende delen. De certificaathouder stelt de opdrachtgever in de gelegenheid om verwijderde of vervangen delen ter beschikking te krijgen.		5.4.3 en 5.5
▼				
16	Beschermende maatregelen	De certificaathouder treft beschermende maatregelen tegen risico's van klimaat, beschadigingen, onoordeelkundige ingrepen van derden of ontvreemding van losgenomen onderdelen.		5.5
▼				
17	Rapporteren (bouwvergaderingen)	Verantwoording van bevindingen, werkzaamheden en gemaakte keuzes gebeurt voortdurend met een nauwkeurige, analytische en kritische documentatie. De documentatie is er mede op gericht het dateren van vervangende of completerende delen overbodig te maken, zo dat deze naspeurbaar blijven. Rapportage en evaluatie gebeuren op de met de opdrachtgever overeengekomen wijze.	x	5.6 en 7.2.2
▼				
OPLEVERING				
18	Oplevering	De eindcontrole gebeurt op de met de opdrachtgever overeengekomen wijze.		5.7
▼				
19	Voorschriften voor beheer en onderhoud	Bij de oplevering draagt de certificaathouder voorschriften voor beheer en onderhoud over aan de opdrachtgever.	x	5.7
▼				
20	Deponeren documenten			5.7
▼				
21	Beheren documenten			5.7

BIJLAGE 6: Format keuringsplan – algemeen - overall

Deze bijlage hoort bij hoofdstuk 7, par. 7.1.5.

Format Keuringsplan uitgebreid - overall

Per keuring wordt vermeld (ten minste voor restauratie-specifieke punten):

- wat er gekeurd moet worden; benoemen van constructie, materiaal of afwerking;
- waarom het gekeurd moet worden; verwijzing naar een paragraaf/hoofdstuk bestek of werkomschrijving;
- op welke criteria het gekeurd moet worden; vaak is dit een NEN-norm of een speciale eis die in de omgevingsvergunning staat vermeld;
- met welke frequentie of op welke momenten er gekeurd moet worden; dit kan het geval zijn bij meerdere leveringen zoals baksteen, natuursteen of leien;
- welke keuringsmethode toegepast moet worden; soms vermeld in NPR of NEN-norm, soms geldt een protocol zoals de visuele keuring van leien;
- wie de keuring moet uitvoeren; dit kan personeel van de hoofdaannemer zijn, maar kan ook uitbesteed zijn aan een ter zake deskundige of voorbehouden aan de adviseur of architect;
- wat er is gebeurd met de resultaten van de keuring. Bij een positieve uitslag kan de constructie aangebracht worden, materiaal worden verwerkt of de gekozen afwerking worden uitgevoerd. Bij een negatieve uitslag de getroffen maatregel beschrijven zoals: nieuwe levering, afvoeren bouwplaats etc.

Te keuren onderdelen

Bestek	Onderdeel	Controleren op	Info aanleveren	Keuring door	Tijdstip keuring	Datum keuring	Uitslag keuring + maatregel bij afkeur

BIJLAGE 7: Format keuringsplan – enkelvoudig model

Deze bijlage hoort bij hoofdstuk 7, par. 7.1.5.

Korte instructie - toelichting

Het is aan de aannemer om te bepalen wat het beste past in de eigen organisatie, de wensen van de opdrachtgever, architect of adviseur. Er moet in ieder geval een lijst komen van de te keuren constructies, materialen, afwerking en bemonstering. Hierop kan afgevinkt wordt wat is goed of afgekeurd. Een voordeel van een enkelvoudig model is dat het gemakkelijker gehanteerd kan worden als door verschillende personen gekeurd moet worden. Ook kan na afkeur een nieuwe keuring tussengevoegd worden, zodat een geschiedenis van soms diverse keuringen zichtbaar wordt. Vooral bij bemonstering van baksteen of natuursteen komt dit regelmatig voor. Er is ook wat meer ruimte voor opmerkingen en motivatie waarom is afgekeurd. Een nadeel is dat soms het overzicht verloren gaat.

Inhoud van uitgevoerde keuring

Per keuring wordt vermeld (ten minste voor restauratie-specifieke punten):

- wat er gekeurd moet worden; benoemen van constructie, materiaal of afwerking;
- waarom het gekeurd moet worden; verwijzing naar een paragraaf/hoofdstuk bestek of werkomschrijving;
- op welke criteria het gekeurd moet worden; vaak is dit een NEN-norm of een speciale eis die in de omgevingsvergunning staat vermeld;
- met welke frequentie of op welke momenten er gekeurd moet worden; dit kan het geval zijn bij meerdere leveringen zoals baksteen, natuursteen of leien;
- welke keuringsmethode toegepast moet worden; soms vermeld in NPR of NEN-norm, soms geldt een protocol zoals de visuele keuring van leien;
- wie de keuring moet uitvoeren; dit kan personeel van de hoofdaannemer zijn, maar kan ook uitbesteed zijn aan een ter zake deskundige of voorbehouden aan de adviseur of architect;
- wat er is gebeurd met de resultaten van de keuring. Bij een positieve uitslag kan de constructie aangebracht worden, materiaal worden verwerkt of de gekozen afwerking worden uitgevoerd. Bij een negatieve uitslag de getroffen maatregel beschrijven zoals: nieuwe levering, afvoeren bouwplaats etc.

Algemene gegevens
Projectnummer:
Projectnaam + adres:
Bouwdeel of onderdeel:
Datum van de keuring:
Keuring uitgevoerd door:
Te keuren onderdeel
Verwijzing naar bestek of werkomschrijving:
Eisen/criteria waarop gekeurd moet worden:
Aanleveren informatie of materiaal:
Wel/niet goedgekeurd:
Getroffen maatregel:
Opmerkingen:

BIJLAGE 8: Eisen aan de externe kwaliteitsbewaking

Algemeen

De certificerende instelling moet voor het onderwerp van deze beoordelingsrichtlijn en voor het werkgebied 'bouw' op basis van NEN-EN-ISO/IEC 17065 (certificatie van processen en producten) zijn geaccrediteerd door de Raad voor Accreditatie¹⁶.

De certificerende instelling moet een overeenkomst hebben gesloten met ERM om deze beoordelingsrichtlijn te gebruiken.

De certificerende instelling rapporteert jaarlijks voor 1 maart aan ERM over de uitgevoerde certificatiwerkzaamheden in het kader van deze beoordelingsrichtlijn. In deze rapportage zijn de volgende onderwerpen opgenomen:

- aantal ontvangen certificatie-aanvragen;
- aantal certificaathouders aan het begin van het verslagjaar;
- aantal certificaathouders aan het einde van het verslagjaar;
- aantal nieuwe certificaten in het verslagjaar;
- aantal uit te voeren audits in het verslagjaar;
- aantal uitgevoerde audits in het verslagjaar;
- aantal opgeschorte certificaten;
- aantal ingetrokken certificaten;
- aantal beëindigde certificaten;
- algemene rapportage over de auditbevindingen per controleaspect in hoofdlijnen en in detail per scope, waarbij de volgende onderdelen worden beschreven:
 - trends in tekortkomingen;
 - eventuele overige zaken die naar het oordeel van de certificerende instelling voor het CCvD Restauratiekwaliteit van belang zijn;
 - ontvangen klachten van derden.
- sancties/vervolgacties, waarbij de volgende onderdelen worden beschreven:
 - schriftelijke waarschuwingen;
 - extra bezoeken;
 - opschortingen van certificaten;
 - intrekking van certificaten.
- aantal uitgevoerde toelatingsonderzoeken;
- aantal gecertificeerde organisaties;
- de kwalificaties van het certificatiepersoneel.

Doel en frequentie van de audits

De certificerende instelling controleert met een basisfrequentie van één keer per jaar of de certificaathouder aan de in de BRL en bijbehorende uitvoeringsrichtlijnen vastgelegde eisen voldoet. Zo nodig kan de certificerende instelling bovenvermelde basisfrequentie bijstellen in overleg met het CCvD Restauratiekwaliteit.

Audits

Initiële audit

Het toelatingsonderzoek bestaat uit een bezoek aan de certificaathouder (systeemaudit) en aan minimaal 4 projecten¹⁷ (projectenaudit). Er moeten minimaal 5 referentieprojecten worden getoond, waarvan 2 in uitvoering dienen te zijn en er 2 afgesloten mogen zijn, zij het niet langer dan 3 jaar geleden.

¹⁶ Indien het een certificerende instelling uit een andere lidstaat binnen de Europese Unie betreft, dient deze geaccrediteerd te zijn door de accreditatieinstelling die door de betreffende lidstaat is aangewezen.

In dit verband is een project een werk dat naar het oordeel van de auditoren ten opzichte van de bedrijfsgrootte voldoende omvang en complexiteit heeft, waarin het vakmanschap (kennis en vaardigheid van de hoofddisciplines en onderaannemers) op het gebied van restauratie, herbestemming, behoud en herstel van monumenten tot uitdrukking wordt gebracht. Gedurende het bezoek worden er gesprekken gevoerd met personeel dat werkt in de verschillende functies binnen het bedrijf om op verschillende niveaus, om de implementatie van het beleid en van het kwaliteitssysteem te toetsen. Aan het einde van de audit komt het auditteam tot een rapportage.

Tijdsbesteding door de CI

De tijdsbesteding door de certificerende instelling is onder normale condities vijf mensdagen per audit. Voor de relatie met ISO 9001 zie paragraaf 3.4.

Indien een bedrijf zich gedurende vijf jaar of langer heeft gekwalificeerd voor de Kennis+Kunde-regeling die geldt in de in een aantal provincies voor de vakdisciplines metselwerk en timmerwerk (inclusief werkplaats), kan het toelatingsonderzoek voor BRL 3000 bekort worden: de vakinhoudelijke toets wordt beperkt tot één dag. De toets op het kwaliteitssorgsysteem, gedurende één dag door een systeemdeskundige, blijft.

Toelichting:

Deze geldt alleen bij de initiële audit.

Samenstelling auditteam

Het auditteam bij initiële toetsen bestaat uit één auditor die zich toelegt op het bedrijfsorganisatorische gedeelte en twee restauratiedeskundige auditoren. Dit geldt ook bij de initiële toetsen bij bedrijven die opteren voor een BRL 3000-certificaat met waterbouwkundige beperking (midden- en grootbedrijf, en kleinbedrijf). Het team voldoet aan de deskundigheidseisen zoals hierna geformuleerd.

Toelatingsonderzoek bij doorstart na faillissement

Bij een doorstart na een faillissement van een bedrijf of een zelfstandig onderdeel van een bedrijf dat eerder gecertificeerd was voor BRL 3000, wordt altijd een volledig toelatingsonderzoek uitgevoerd met extra aandacht voor de volgende elementen:

- aantoonbaar minimaal één jaar op eigen kracht actief;
- overleggen van minimaal vijf referentieprojecten waarvan twee afgerond;
- overleggen van tevredenheidsverklaringen van twee afgeronde projecten;
- het voortgezette bedrijf bestaat wat de kerncapaciteit betreft voor ten minste 70% uit overgenomen kader en uitvoerend personeel in reële verhouding inclusief bedrijfsleiding uit de failliete organisatie.

De initiële audit vindt pas één jaar na de doorstartdatum plaats.

Controletoeets in het 2e en 3e jaar

In het tweede jaar vindt de eerste controletoeets plaats. Deze toets duurt in de regel een halve dag. Er wordt getoetst of:

- de afwijkingen en aandachtspunten die in de voorgaande audit zijn geconstateerd zijn opgelost;
- het bedrijf op de verschillende punten nog voldoet aan de eisen.

Daarnaast bezoekt de certificerende instelling één of enkele projecten om de vakkundigheid in de praktijk te beoordelen.

Als werkzaamheden gecertificeerd zijn op basis van verschillende uitvoeringsrichtlijnen, dan worden deze zo veel mogelijk in combinatie uitgevoerd (bijvoorbeeld bij één project).

In het derde jaar vindt er een soortgelijke controletoeets plaats als in het tweede jaar.

Samenstelling auditteam

Het auditteam bij opvolgingsaudits bestaat één auditor als restauratiedeskundige. Hij voldoet aan de deskundigheidseisen zoals hierna geformuleerd.

Herhalingstoets

In het vierde jaar wordt een audit gehouden voor herverlening. In deze audit wordt besloten of het bedrijf het certificaat opnieuw verkrijgt. De herhalingstoets is de start van een nieuwe

'beoordelingscyclus' van drie jaar. Dat betekent dat in de twee daaropvolgende jaren opnieuw controletoeitsen plaatsvinden. Het certificaat dat wordt uitgegeven op basis van het toelatingsonderzoek en de controletoeitsen is in beginsel drie jaar geldig. Het bedrijf toont bij de herhalingstoets minimaal twee referentieprojecten, waarvan één in uitvoering dient te zijn en er één afgesloten mag zijn, zij het niet langer dan drie jaar geleden. In dit verband is een project een werk dat volgens het deskundig oordeel van de auditoren ten opzichte van de bedrijfsgrootte voldoende omvang en complexiteit heeft, waarin het vakmanschap (kennis en vaardigheid van de hoofddisciplines en onderaannemers) op het gebied van herbestemming, restauratie, behoud en herstel van monumenten tot uitdrukking wordt gebracht.

Samenstelling auditteam

Het auditteam bij de herhalingstoetsen bestaat uit één auditor die zich toelegt op het bedrijfsorganisatorische gedeelte en één auditor als restauratiedeskundige. Bij herhalingstoetsen wordt minimaal één van de auditoren van de voorgaande toets vervangen door een andere (lead)auditor om een evenwichtige beoordeling over langere termijn te verkrijgen. Het team voldoet aan de deskundigheidseisen zoals verderop beschreven.

Toetsing URL 3001 en URL 4003

Als aanvulling op wat hierboven is bepaald, geldt:

- Bij elke audit worden zowel de werkzaamheden volgens de URL 3001 Historische houtconstructies en de URL 4003 Historisch metselwerk getoetst. Voor waterbouwkundige aannemers zoals bedoeld in par. 1.2. geldt alleen de toetsing van de URL 4003.
- Als bij een controletoeits in het 2e en 3e jaar bij de Algemeen werkende restauratiebouwbedrijven een van beide URL-en niet getoetst kan worden, dan mag een relevant dossier getoetst worden. Als ook dat niet mogelijk is, dan geldt dat de betreffende URL bij een volgende audit getoetst moet kunnen worden. Als ook dit niet mogelijk blijkt, kan maximaal een uitstel worden verleend van 6 maanden. Als ook dit niet mogelijk blijkt, wordt het certificaat opgeschort. Maximaal 12 maanden na schorsing volgt beëindiging van het certificaat.
- Een audit het opheffen van de schorsing wordt alleen uitgevoerd voor zover het de werkzaamheden van de URL 3001 of URL 4003 betreft.
- Als een certificaat wordt beëindigd door het ontbreken van relevante werkzaamheden, dan volgt bij het opnieuw verkrijgen van het certificaat een initiële audit.

Beslisregels

De certificerende instelling kan sancties treffen tegen de certificaathouder. De certificerende instelling hanteert de volgende regels:

De volgende gradaties in afwijkingen worden gehanteerd:

1. Een *aandachtspunt* is een afwijking die wordt geconstateerd op punten die zijdelings met de BRL 3000 te maken hebben, punten die niet van invloed zijn op de kwaliteit van het restaureren of die geen direct risico betekenen voor het object. Denk bijvoorbeeld aan de verspreiding of vastlegging van kennis die bij één medewerker aanwezig is (de contacten/relaties van de inkoper). Een aandachtspunt moet voor de volgende audit opgelost zijn. Als dit niet het geval is, wordt het een verbeterpunt.
2. Een *verbeterpunt* is een minder ernstige afwijking dan een tekortkoming. Het bedrijf geeft aan welke verbetering zal worden getroffen binnen de afgesproken termijn. Een verbeterpunt wordt geformuleerd als (1) in de ondersteunende processen een afwijking wordt geconstateerd of (2) er geen opvolging aan een aandachtspunt (zie hierboven) is gegeven.
3. Een *tekortkoming* is een ernstige afwijking die leidt tot concrete verbeteringen die direct moeten worden uitgevoerd, volgens afspraak met de certificerende instelling. Dergelijke tekortkomingen worden op een 'tekortkoming formulier' beschreven. Wanneer het bedrijf binnen de afgesproken termijn geen verbetering heeft gerealiseerd, gaat

de certificerende instelling over tot het intrekken van het certificaat.
 Een tekortkoming wordt geformuleerd als (1) het auditteam op het primaire proces afwijkingen constateert en de kwaliteit van de restauratiewerkzaamheden niet wordt geborgd of (2) als aan een verbeterpunt (zie hierboven) geen opvolging is gegeven.

Tabel 4: Sanctiebeleid

Aantal verbeterpunten / tekortkomingen	Termijn maatregel door de certificaathouder	Sanctie door de CI
1 tot 5 verbeterpunten	Omschrijving te treffen (preventieve) maatregel(en) binnen 3 maanden	Geen
6 of meer verbeterpunten	Omschrijving te treffen (preventieve) maatregelen binnen 1 maand	Waarschuwing
1 tot 2 tekortkomingen	Omschrijving getroffen (uitgevoerde) maatregel(en) binnen 2 maanden	Geen
3 tot 5 tekortkomingen	Omschrijving getroffen (uitgevoerde) maatregelen binnen 1 maand	Waarschuwing
Meer dan 5 tekortkomingen	Omschrijving getroffen maatregelen binnen 1 maand	Opschorten of intrekken van het certificaat

Deskundigheid certificatiepersoneel

De certificerende instelling moet voor het uitvoeren van de audits en het beoordelen (certificatieonderzoek en beoordeling van rapporten van een auditor) functionarissen in te zetten met een opleiding, kennis en ervaring die overeenkomt met onderstaande tabel.

Harmonisatie-overleg

De auditoren dienen ten minste één keer per jaar actief deel te nemen aan een harmonisatieoverleg van de certificerende instelling of ERM.

Tabel 5: Kwalificatie-eisen certificatiepersoneel

Certificatiepersoneel	Opleiding ¹⁵	Kennis en Ervaring
Auditor (restauratiedeskundige)	HBO-niveau	- Monumentenzorg, restauratietechniek en vooral uitvoering restauraties - Bouwkunde, eventueel in combinatie met architectuurhistorie of kunsthistorie - Ten minste tien jaar actief betrokken bij restauratieprojecten of in een recent verleden ten minste tien jaar betrokken geweest te zijn. - Auditing op basis van een assessment - Is de algemene geldende pensioengerechtigde leeftijd nog niet gepasseerd, of ten hoogste met vijf jaar - Onafhankelijk van de certificaathouder, de te beoordelen objecten en de bij de planvorming, begeleiding of uitvoering hiervan betrokken partijen - Curriculum vitae ter goedkeuring naar ERM
Lead-auditor	HBO-niveau	- Auditing (gekwificeerd ISO 9000 auditor) - Auditervaring bij bouwkundige hoofdaannemers
Beoordelaar	HBO-niveau	- Bouwkundig - Monumentenzorg en restauratie
Beslisser	HBO-niveau	- Managementervaring - Kennis van certificatie en minimaal vijf jaar ervaring met certificeren - Kennis van accreditatiecriteria

¹⁵ Gelijkaardige buitenlandse opleidingsniveaus zijn toegestaan.

De certificatie-overeenkomst

Via de certificatie-overeenkomst stemt de certificaathouder in met het certificatiereglement van de certificerende instelling.

Eisen aan de kwaliteitsverklaring

Het certificaat vermeldt, conform par. 4.1:

- de (juridische) onderdelen van de certificaathouder die voldoen aan deze beoordelingsrichtlijn;
- het werkterrein volgens paragraaf 1.2 van deze beoordelingsrichtlijn.

.

Voor de naamsvermelding op de certificaten geldt het volgende:

- Er kan maximaal één bedrijf op een certificaat staan (zijnde één rechtspersoon).
- Onder aan het certificaat staan de adresgegevens van deze rechtspersoon.
- Het betreffende bedrijf dient een restauratiebouwbedrijf te zijn (hoofdaannemer).
- Eventuele handelsnamen waarmee de betreffende rechtspersoon zich op de markt profileert, kunnen vermeld worden.
- Een vestiging van een BRL 4000-gecertificeerd bedrijf met zelfstandige rechtspersoonlijkheid dient een eigen certificaat aan te vragen. Dit geeft ook het recht om het logo Erkende Restauratiekwaliteit van de ERM te voeren.
- Een vestiging van een BRL 4000-gecertificeerd bedrijf wordt alleen op het certificaat vermeld als die vestiging door de certificerende instelling is getoetst op het voldoen aan de eisen in deze beoordelingsrichtlijn. .